Bereczki Bálint

Az Egyetem hálózatában térítésmentesen elérhető tudományos adatbázisok

/KVT-03/

2018

EFOP-3.4.3-16-2016-00023
Az Óbudai Egyetem komplex intézményi fejlesztései a felsőfokú oktatás minőségének és hozzáférhetőségének együttes javítása érdekében

Tartalomjegyzék

1. **Bevezető……...2**
2. **Röviden az EISZ-ről ……..2**
3. **Bibliográfiai adatbázisok, teljes szövegű adatbázisok, e-könyv alapú szolgáltatások ……...11**
4. **Az adatbázis használat alapjai – illusztrált bemutató**
   - **4.1 Egyszerű keresés…….13**
   - **4.2 Összetett keresés…….15**
   - **4.3 Rekordok…….21**
   - **4.4 Kiegészítő lehetőségek……22**
5. **COMPASS……25**
6. **E-könyv alapú szolgáltatások……..28**
   - **6.1 Az Akadémiai Kiadó csomagjai……32**
   - **6.2 L'Harmattan Digitális Adatbázis…….40**
7. **Utószó……42**
8. **Felhasznált források……43**

1. Bevezető

Az Egyetem hálózatában és távolról térítésmentesen elérhető tudományos adatbázisok című tananyag célja az Elektronikus Információszolgáltatás (EISZ) által szolgáltatott nemzetközi tudományos adatbázisok használatának részletes megismertetése a hallgatókkal. Mivel ezen adatbázisok szakszerű használata szinte elengedhetetlen mind a minőségi tudományos munka, mind a tanulmányokkal kapcsolatos beadandó feladatok elkészítésének szempontjából, kiemelten fontos, hogy a hallgatók hatékonyan sajátítsák el a legfontosabb keresési metódusokat és a kiegészítő funkciókat. Az elméleti tananyag tartalmazza az egyetem hálózatán belül hozzáférhető adatbázisok bemutatását, ezek legfontosabb funkcióit, opcionális, hasznos kiegészítő lehetőségeit. Az elektronikus online kurzus pedig vizuálisan segít eligazodni a felületeken.

Minden tudományos munka, kutatás, szakdolgozat írás alapfeltétele az adott téma legfrissebb eredményeinek ismerete. Ezeket leginkább lektorált szakfolyóiratokban publikálják a kutatók, melyek sokszor borsos áruk miatt nem mindig találhatóak meg a szakkönyvtárak polcain. Sok közülük azonban online előfizetéssel elérhető, különböző kiadói adatbázisok által hozzáférhető. Még ha a közlemény teljes szövege nem olvasható el minden esetben, bibliográfia adatai, valamint felhasznált hivatkozásjegyzéke már remek kiindulópont lehet a forrásgyűjtésben, a szakirodalom megismerésében. Többek között ezért is ajánljuk a könyvtárban a hallgatóknak, hogy a nyomtatott anyag mellett használják ki minél jobban az EISZ által kínált lehetőségeket.

2. Röviden az EISZ-ről

Az Óbudai Egyetem jogelődje a kezdetektől (2001) csatlakozott az Elektronikus Információszolgáltatás (EISZ) elnevezésű nemzeti programhoz, mely a hazai felsőoktatás, közgyűjtemények és a nonprofit kutatásban résztvevők számára nyújt hozzáférést elektronikus tudományos tartalmakhoz, nemzeti licenc vásárlásával. Több intézmény előfizetése esetén a szolgáltató kedvezményes, konzorciumi árat tud biztosítani, emellett elvégzi a közös előfizetéssel járó ügyintézést, közbeszerzést.

Az EISZ programot a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ működteti. 2017-ben 185 tagja volt a konzorciumnak.

Az adatbázisok különböző mértékű állami támogatásban részesülhetnek. A támogatás mértékéről az EISZ Programtanács dönt. A 100% állami támogatást élvező tartalmakat a csatlakozott intézmények ingyen kapják.

Az intézmények a megrendelt adatbázisok éves előfizetésére – az állami támogatás mértékétől függően – önrészt fizetnek.

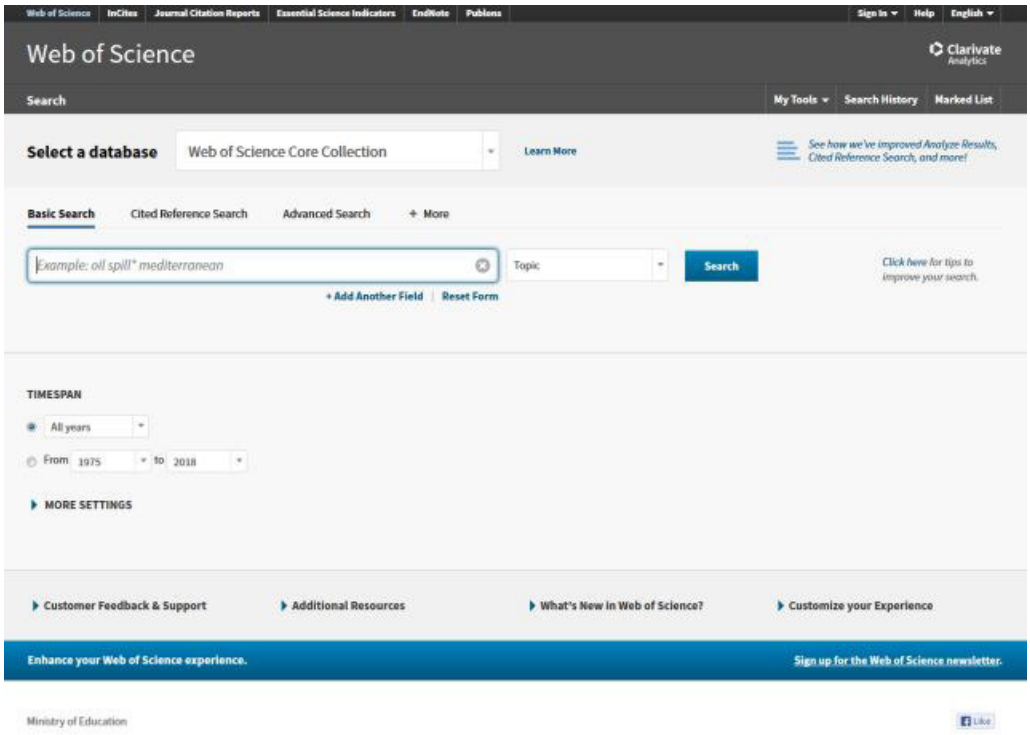
Az EISZ adatbázisai intézményenként megtekinthetők az Akadémiai Könyvtár EISZ oldalán (http://eisz.mtak.hu/index.php/hu/), és az egyes intézmények, egyetemek is felsorolják az általuk előfizetett adatbázisokat honlapjaikon. Az egyetemek vezetése dönt arról, hogy a konzorciumba bekerült adatbázisok közül, melyekre fizet elő.

Az adatbázisok általában az előfizető intézmény IP címtartományából érhetők el, de mára több adatbázis esetében kialakították a távoli elérés lehetőségét is, személyes azonosítás alapján (pl. Neptun-kód, ORCID, Edu ID).

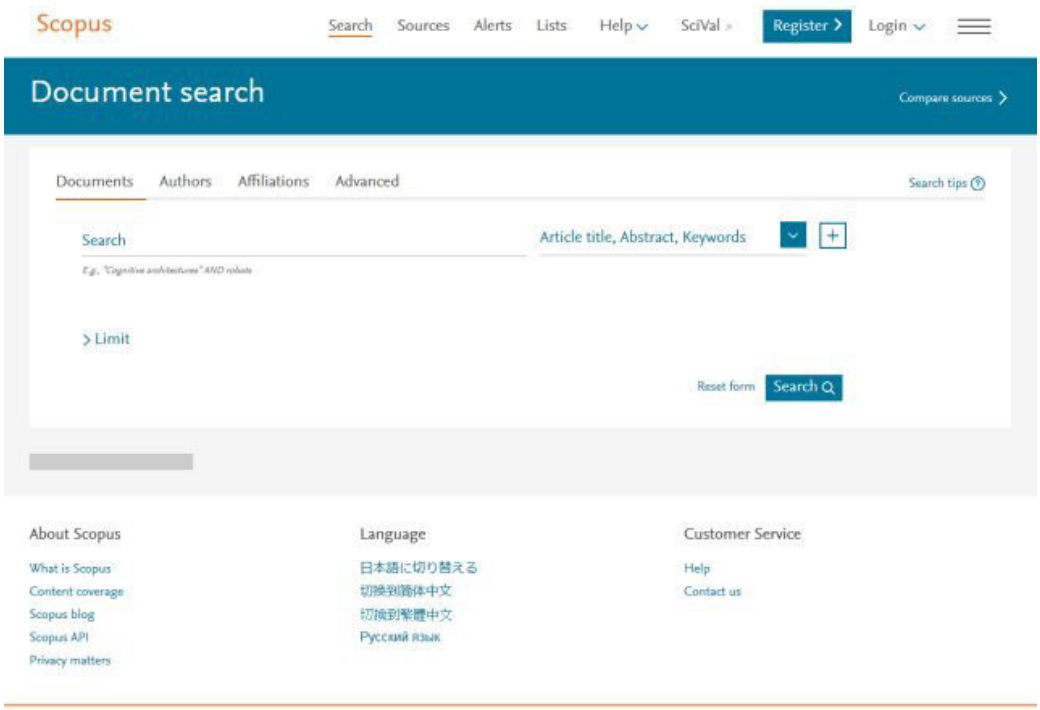
Az EISZ adatbázisai közé, a legfontosabb és legismertebb tudományos adatbázisok mellett, évente új kiadók, új szolgáltatók adatbázisai is bekerülhetnek.

Az Óbudai Egyetem Könyvtára 2018-ban az alábbi adatbázisokat szolgáltatja IP címeiről:

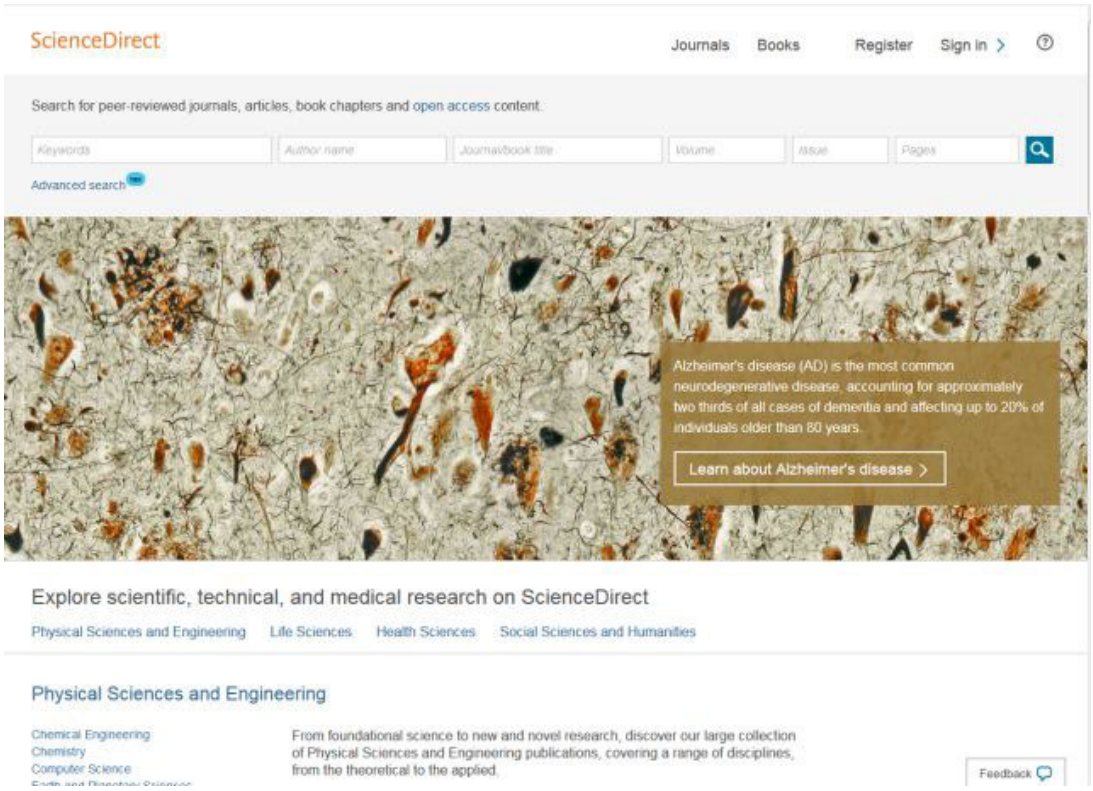
Web of Science: a Clarivate Analytics és a Thomson Reuters hivatkozáskereső bibliográfiai adatbázisa, az összes tudományterületre kiterjedően dolgozza fel a legfontosabb folyóiratokat, könyveket, konferenciacikkeket. Szakirodalom keresésére és tudománymetriai vizsgálatokra is alkalmas.

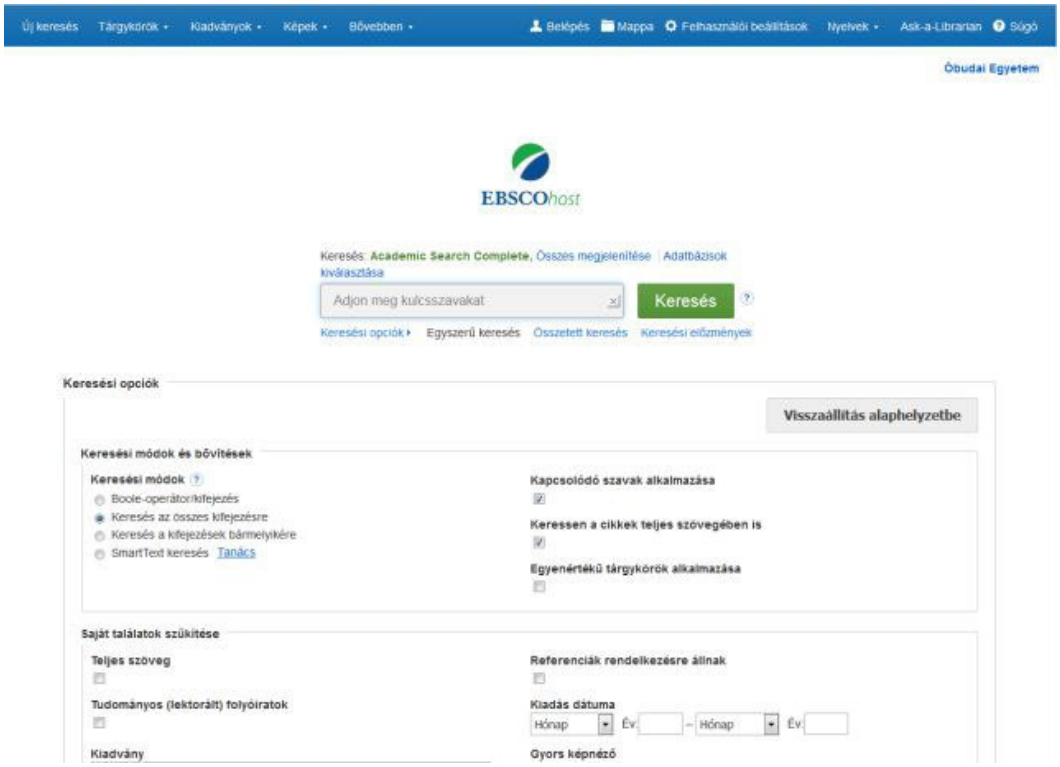
Scopus: szintén hivatkozáskereső bibliográfiai adatbázis, az előzőhöz hasonlóan dolgozza fel a különböző tudományterületek szakirodalmát. Az Elsevier Kiadó terméke. A két adatbázisban lehetnek átfedések, de a Scopus nagyobb merítéssel dolgozik – több féle nyelvű dokumentum adatai találhatók ebben az adatbázisban, mint a WoS-ben.

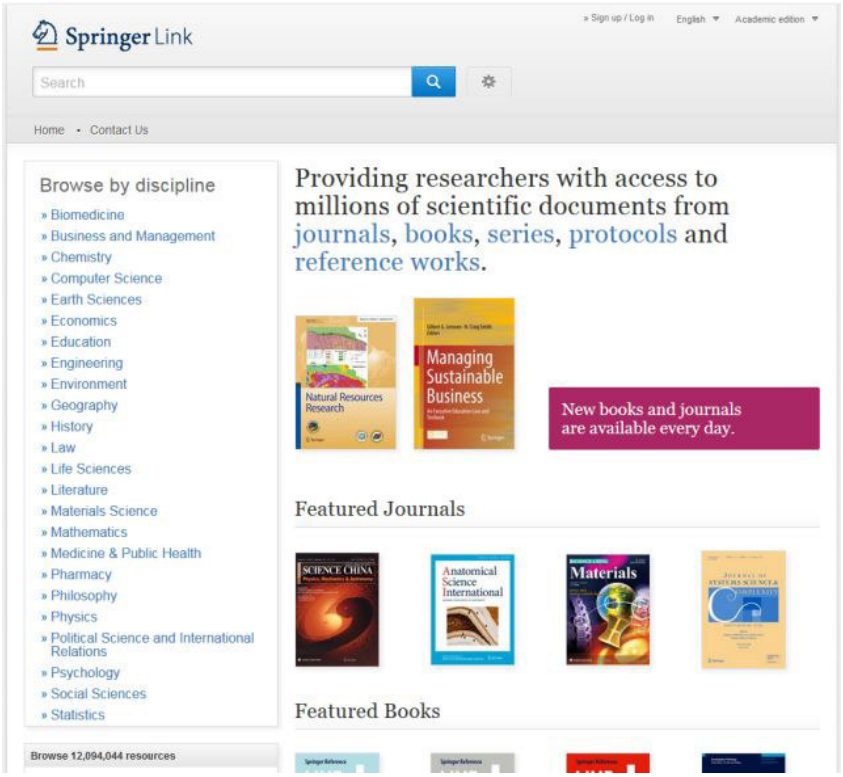
Science Direct: a Scopus felületéről is megnyitható, illetve a teljes szöveg lehetőségét felkínáló Scopus rekordok linkjei ide mutatnak, mivel ez is az Elsevier Kiadó terméke. Szintén multidiszciplináris adatbázis, közel 2500 lektorált folyóirat cikkei érhetők el, jelentős mennyiségben teljes szöveggel.

EBSCOhost: a multidiszciplináris adatbáziscsomag Academic Search Complete nevű adatbázisa érhető el az Egyetem IP tartományából. Közel 9000 folyóirat cikkei olvashatók teljes szöveggel, de könyveket és tanulmányokat is tartalmaz.

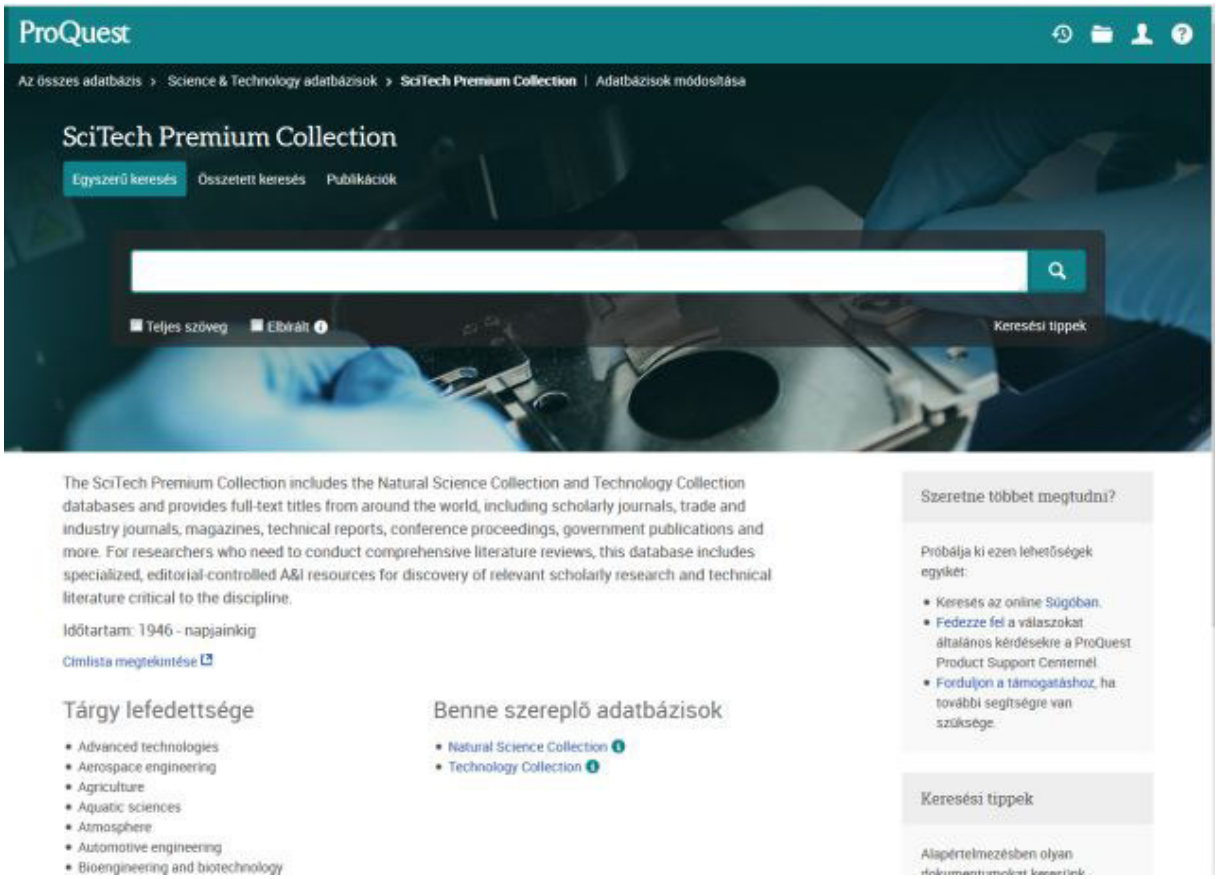
SpringerLink: A Springer Nature Kiadó teljes szövegű multidiszciplináris adatbázisa 9 millió tanulmányt tartalmaz 1997-től napjainkig. A tartalom elsősorban műszaki-, természet- és orvostudományi területen kiemelkedő.

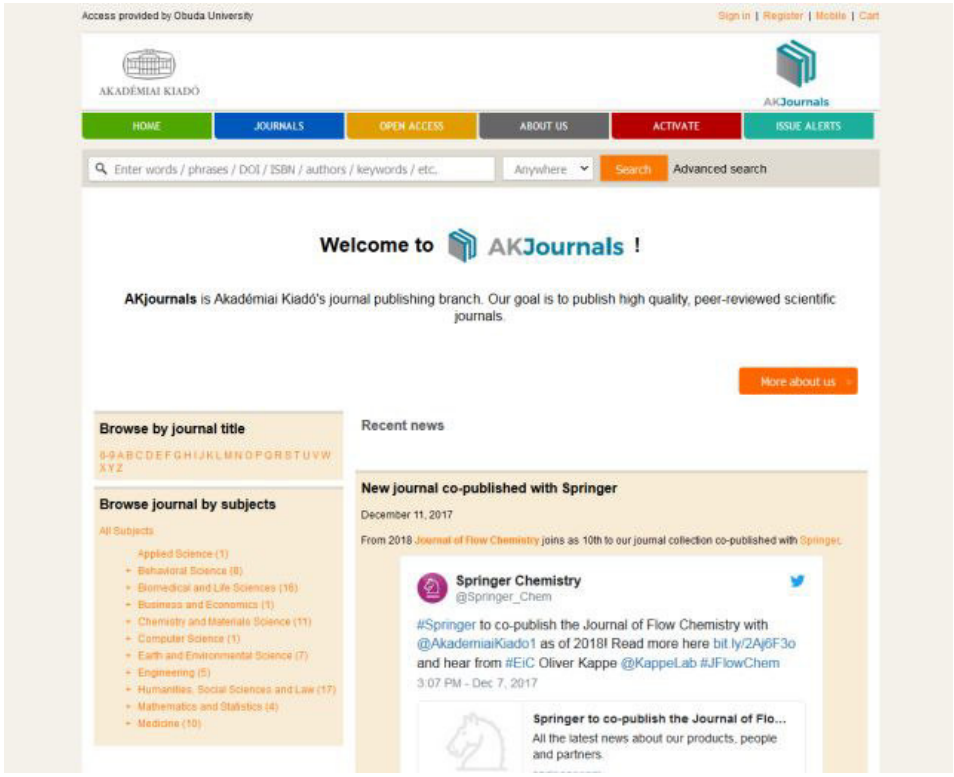
ACM Digital Library: elsősorban informatikai és számítástudományi témájú teljes szövegű adatbázis. A folyóiratcikkek, könyvek és konferenciacikkek az Association for Computing Machinery kiadványai.

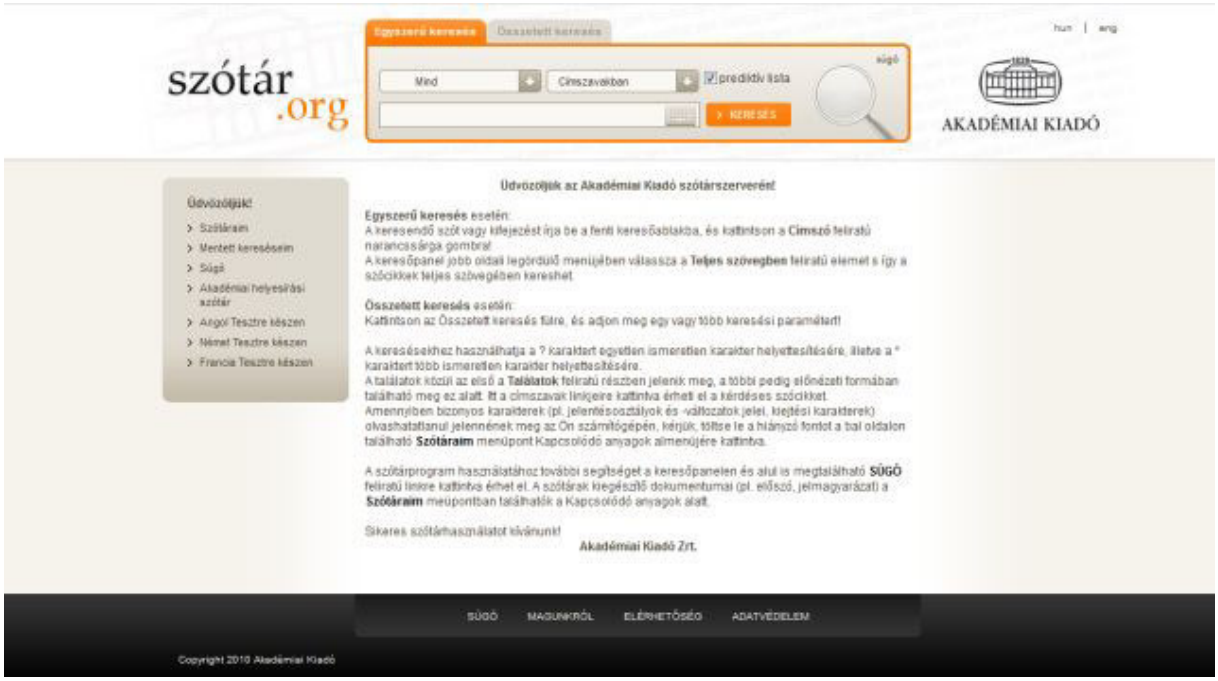
ProQuest SciTech: a különböző kiadók által közreadott tartalmakat az adatbázis aggregátor elsősorban a természettudományok és a műszaki tudományok köréből válogatva szolgáltatja. Több, mint 9000 kiadványt dolgoz fel, közel 8000-et teljes szöveggel tesz elérhetővé. 1,8 millió feldolgozott nem-szövegszerű tartalom (kép, fotó, táblázat, térkép, diagram) is része az adatbázisnak. 2018-tól érhető el az Óbudai Egyetem Könyvtárából.

Akadémiai Kiadó Folyóiratai: a Kiadó kilenc magyar és 46 angol nyelvű folyóirata teljes szöveggel érhető el a multidiszciplináris adatbázisban. A cikkek kereshetők szerző, cím és absztrakt szerint. A teljes – a nyomdaival megegyező – tartalom PDF formátumban letölthető.

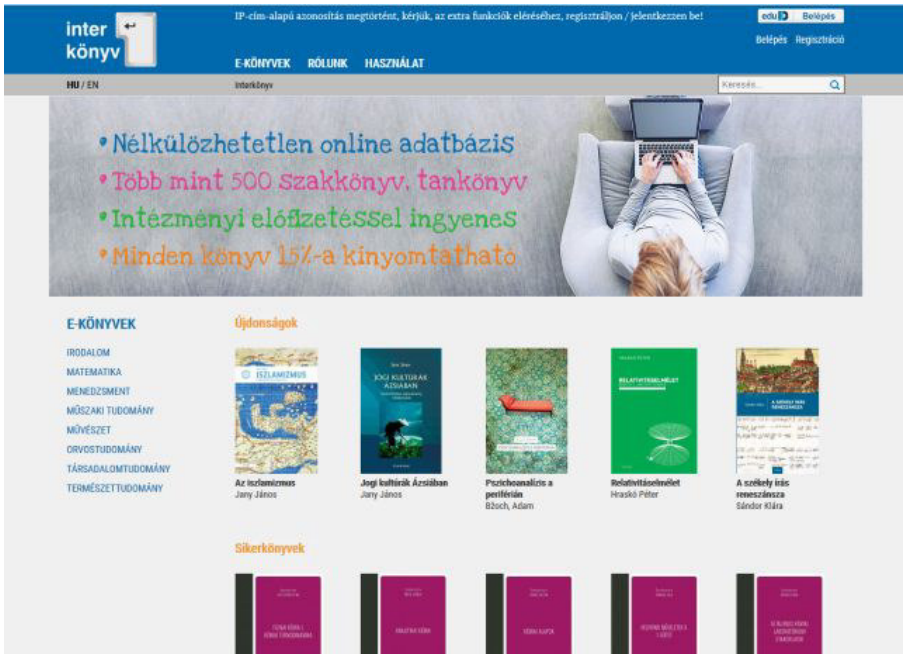
Akadémiai Kiadó Szótárai: a Kiadó angol, német, francia, holland, olasz, orosz és spanyol szótárai mellett egy- és többnyelvű szakszótárak teljes szócikkanyaga hozzáférhető az adatbázisban. Az egynyelvű szótárak között megtalálható: A magyar helyesírás szabályai 12. kiadása, az Idegen szavak és kifejezések szótára, a Magyar értelmező kéziszótár és a Magyar szinonimaszótár is. A keresőfelületen egyszerre több szótár szóanyagában lehet keresni.

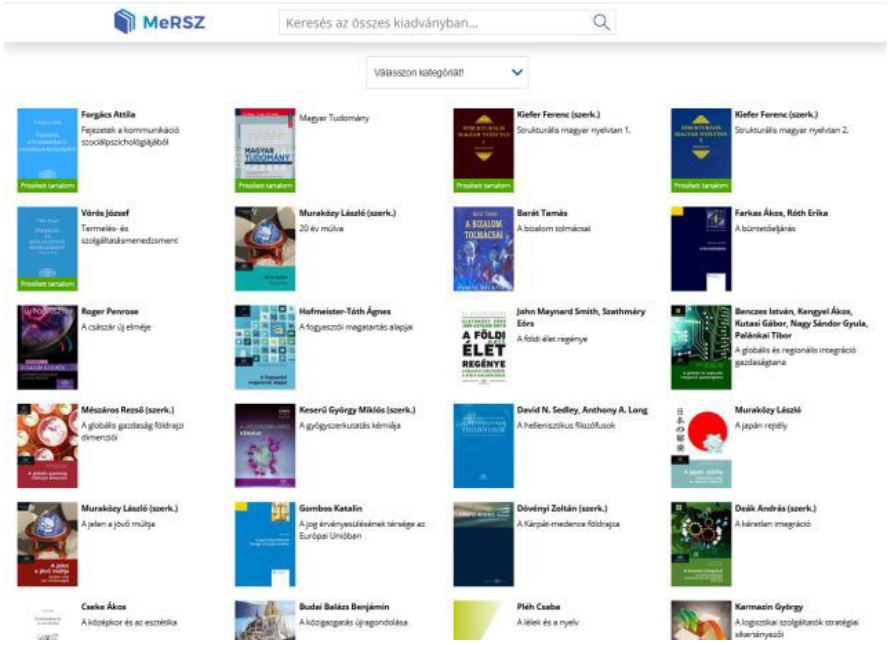
ADT - Arcanum Digitális Tudománytár: magyar nyelvű folyóirat, közlöny, akadémiai közlemény, évkönyv, heti- és napilapok cikkei, lexikonok és kézikönyvek találhatók meg teljes szöveggel az adatbázisban. A gyűjtemény anyaga főként 20. századi kiadványokból áll össze, de találni 19. századi és 21. századi szövegeket is.

Interkönyv: a Typotex Kiadó több mint 600 magyar nyelvű kiadványa érhető el teljes szöveggel: felsőoktatási tankönyvek, jegyzetek és szakkönyvek a természet- és társadalomtudományok köréből. 2018-tól érhető el az Óbudai Egyetem Könyvtárából.

MeRSZ - Magyar Elektronikus Referenciamű Szolgáltatás: az Akadémiai Kiadó folyamatosan bővülő adatbázisa, magyar nyelvű alapműveket, referenciamunkákat tartalmaz. EduID azonosítóval nemcsak az Egyetem gépeiről, hanem bármilyen eszközön és külső helyszínen is használható. 2018-tól érhető el az Óbudai Egyetem Könyvtárából.

L'Harmattan Digitális Adatbázis: a szaktárs.hu elnevezésű portál része. A L'Harmattan Könyvkiadó az Arcanum Adatbázis Kft.-vel közösen építi, jelenleg több mint 1400 digitális dokumentumot tartalmaz a témakörök széles spektrumán.[1]

[1] Tamássyné Kollega-Tarsoly Zsuzsa: Könyvtárhasználati alapismeretek (KVT-01), 2018

3. Bibliográfiai adatbázisok, teljes szövegű adatbázisok, e-könyv alapú szolgáltatások

Az adatbázis mindig valamilyen számítógép által megjeleníthető, strukturált adattömeg, aminek lekérdezését és megjelenítését egy adott szoftver végzi. Ebben az esetben ezek az adatok javarészt *bibliográfiai adatok*, melyek leírják egy tudományos közlemény legfontosabb jellemzőit. A legfontosabb bibliográfiai adatok a következők:

- Szerző(k)
- Közlemény címe
- Közlemény azonosítói (egyetemes és az adott adatbázishoz tartozó egyedi azonosítók)
- Tárgyszavak, téma
- Folyóirat címe (amiben a közlemény megjelent)
- Megjelenési adatok (folyóirat évfolyam, szám, oldalszám, megjelenés éve)
- Absztrakt (a közlemény rövid, pár soros leírása, összefoglalása)
- A közlemény által hivatkozott további közlemények (amennyiben szerepelnek az adott adatbázisban, akkor linkként)

Alapesetben ezekből az adatokból épül fel egy adott adatbázis-tétel *rekordja*, ami egy keresés után megjelenik. Ha egy adatbázis csak a bibliográfiai adatokhoz enged hozzáférni, akkor *bibliográfiai adatbázisró*l van szó. *A* bibliográfiai adatbázisok leginkább forrásgyűjtéshez, a legfrissebb területek (*Hot Topics*) megismeréséhez használatosak.

Minden kiadó másféleképpen építi fel, jeleníti meg saját adatbázisát, azonban belső működésükben, keresési metódusaikban, kiegészítő funkcióikban ezek nagyon hasonlóak. Az alábbi listával a későbbi fejezetek részletesen foglalkoznak majd:

- A kiindulópont mindig egy egyszerű keresés, vagy böngészés. Keresőmezőben adhatjuk meg azt a kereső kifejezést, ami alapján lefut a keresés. Legtöbbször a kezdő kereső kifejezés a „közlemény címe” adatban keres
- Megjelenik a találati lista, amely rendezhető és szűkíthető különböző szempontok és rendezési elvek alapján
- A szűkített találati lista elemei egy adott közlemény rekordra vezetnek. Itt érhetőek el a fentebb említett adatok részletesen
- Az adatbázis a rekordok kapcsán különböző kiegészítő lehetőségeket ajánl fel. Ezek közül a legfontosabbak a mentés, és az értesítés
- Teljes szövegű adatbázisok esetében itt olvasható a teljes szöveg, különböző formátumokban

Tehát *teljes szövegű adatbázisoknak* nevezzük azokat az adatbázisokat, amelyek a bibliográfiai adatok mellett a közleményt teljes egészében is szolgáltatják. Hallgatói szempontból természetesen ezek a leginkább használt adatbázisok.

Az EISZ adatbázis-csomag harmadik típusa az *e-könyv alapú szolgáltatások*. Ezek esetében kevésbé az adatbázis-funkciók a hangsúlyosak, inkább a tartalom. Ide tartoznak az Akadémiai

kiadó által szolgáltatott tartalmak (szótárak, kézikönyvek), valamint az Arcanum szkennelt folyóirat gyűjteménye.

Az alábbi táblázatban láthatóak az EISZ adatbázisok, a fent tárgyalt három kategória szerint:

Bibliográfiai adatbázisok	**Teljes szövegű adatbázisok**	**e-könyv alapú szolgáltatások**
Web of Science, Scopus	EBSCO, ACM DL, Springer Link, Science Direct, Pro Quest,	Akadémiai Kiadó MERSZ, Arcanum Digitális Tudománytár, Interkönyv, Akadémiai Kiadó folyóiratcsomag, Akadémiai Kiadó Szótárak*, L'Harmattan Digitális Adatbázis

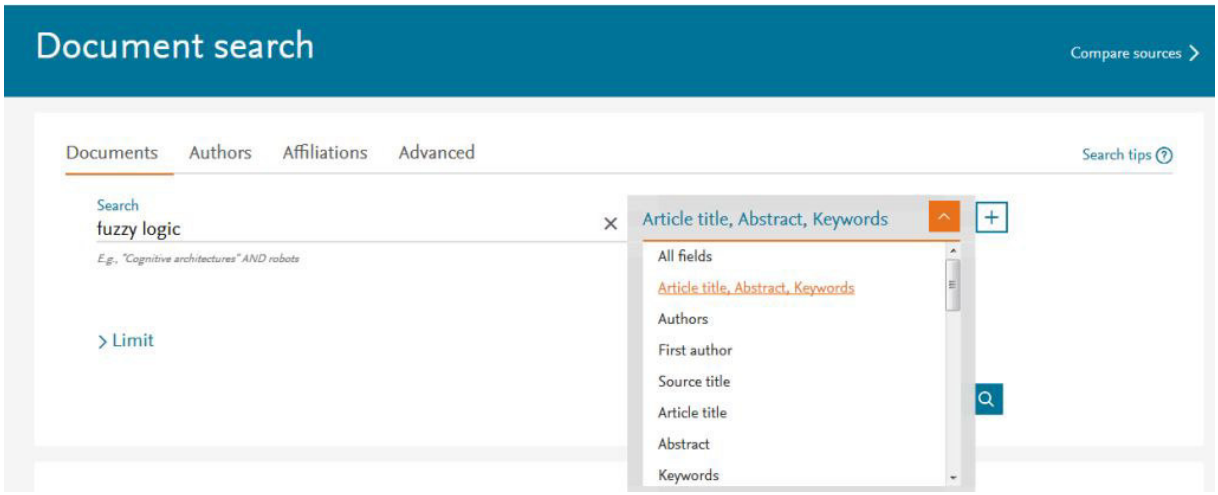
Természetesen a bibliográfiai és a teljes szövegű adatbázisok között lehetnek átfedések, találhatóak olyan rekordok a teljes szövegűekben, amelyek nem elérhetőek, vagy fordítva.

4. Az adatbázis használat alapjai – illusztrált bemutató

Az alábbi fejezet célja, hogy végigvezesse a hallgatót a kereséstől a találati lista szűkítésén át egészen a konkrét rekord megjelenítéséig, részletesen kitérve a különböző kiegészítő lehetőségekre. Mivel a legtöbb adatbázis ezekben a folyamatokban hasonló elveken működik, bőven elég egy konkrét szolgáltatói felületen végigmenni. Ebben a példában ez a Scopus lesz, ami remekül összefoglalja a fejezet lényegét.

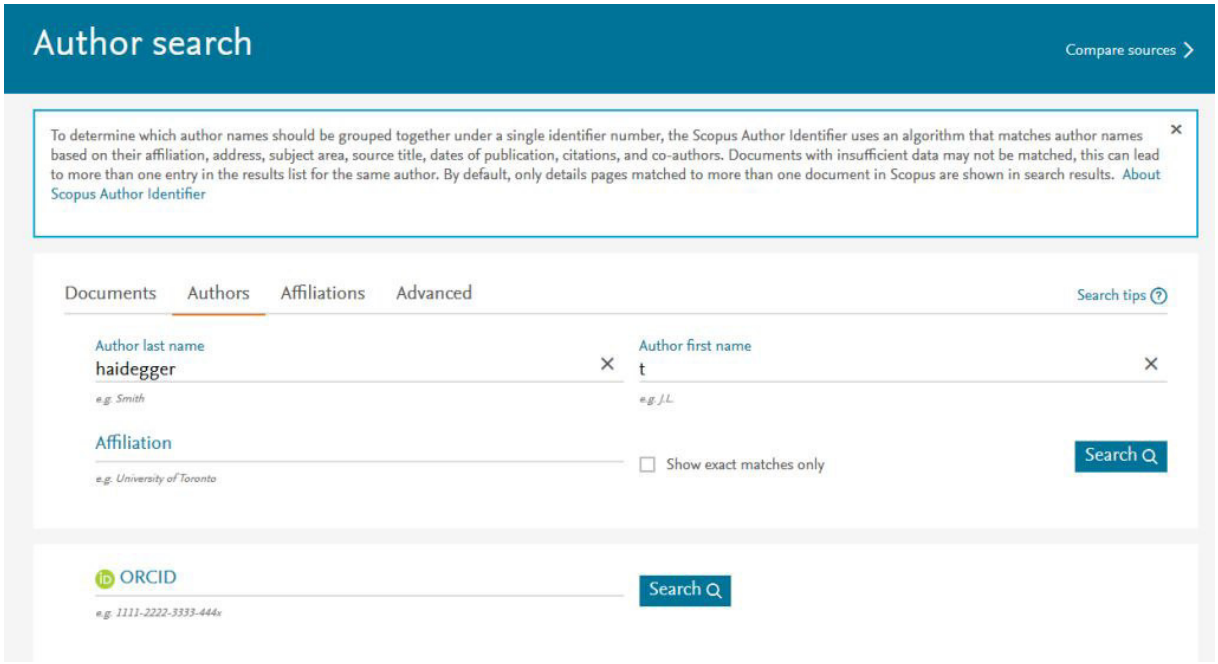
4.1 Egyszerű keresés

Az adatbázisokban általában kétféle keresési módszer közül választhatunk. Ezek az egyszerű és az összetett keresések. Előbbit általában akkor használjuk, amikor csak böngészni szeretnénk, egy adott témát szeretnénk jobban feltérképezni, és nincsenek konkrét adatok, amelyekre specifikusan keresnénk. Jó kiindulópont lehet abban az esetben, ha adott tárgykör legrelevánsabb közleményeit akarjuk látni.

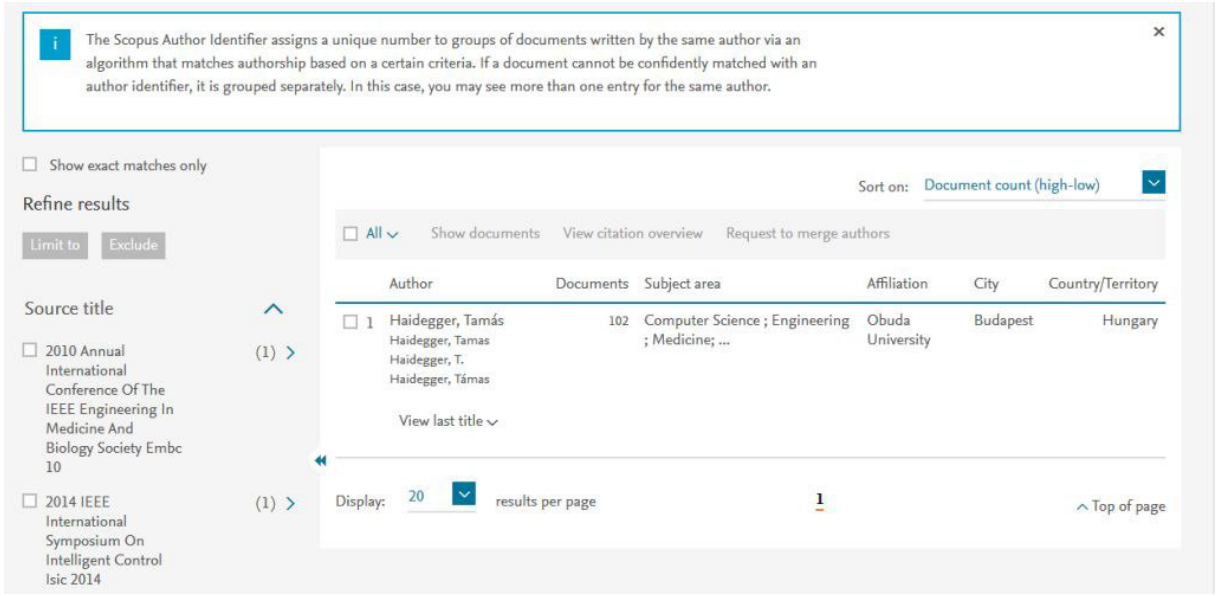

Itt a kiindulópont a „fuzzy logic” kifejezés, egyszerű keresésben alapesetben a cikk címében, absztraktban, tárgyszavakban keres a rendszer, de ez változtatható egy legördülő menü segítségével.

Jó kiinduló pont lehet még a szerzői név, ha ismerjük az általunk kutatott téma szaktekintélyeit. A Scopus külön felületet kínál erre a célra, ez az „Author Search”

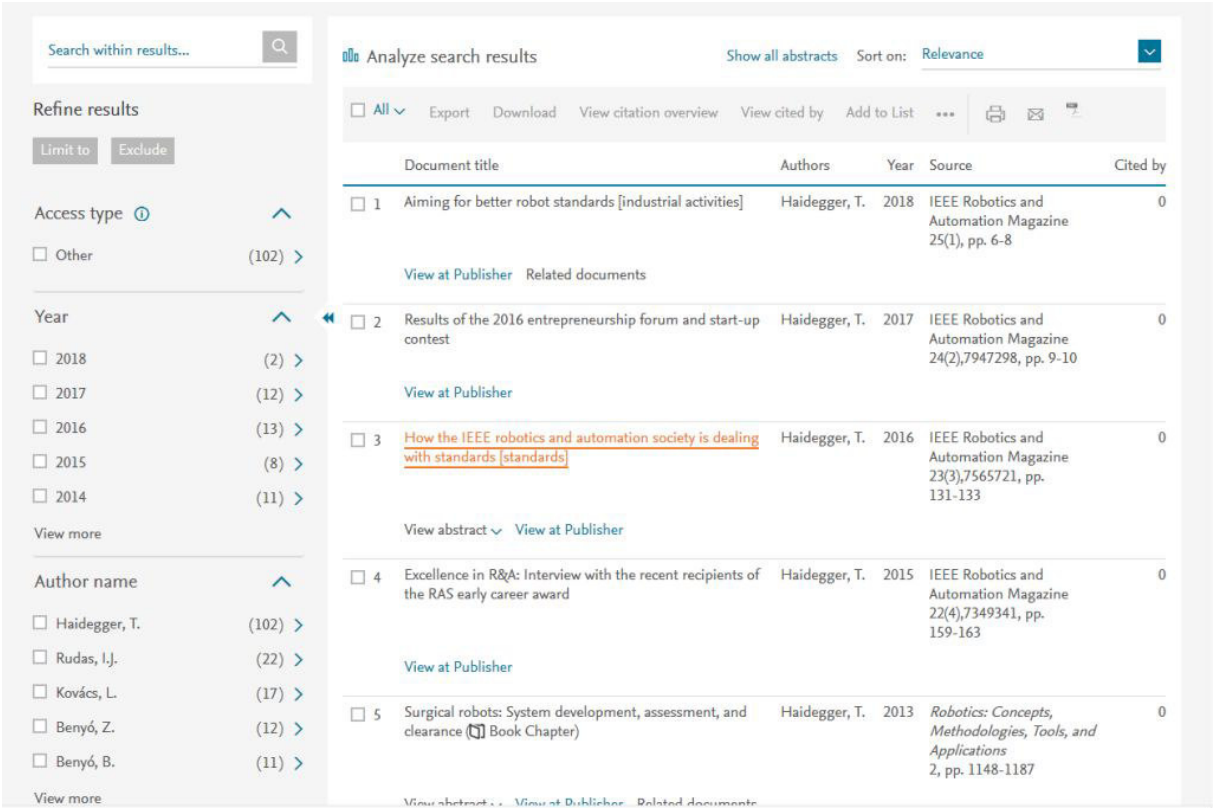

Itt megadhatjuk a szerző vezeték és keresztnevét is, a rendszer pedig felkínálja nekünk az ez alá a szerzői profil alá tartozó összes közleményt. ORCID[2] azonosító alapján is kereshetünk, ha ismerjük.

[2] „Az ORCID (Open Research and Contributor Identifier) egy nemzetközileg általánosan elfogadott szerző azonosító kód (pl. 0000-0002-9139-8370), mely biztosítja a kutató egyértelmű azonosítását. Használatával elkerülhető az azonos, gyakori nevű szerzők munkásságának keveredése, a különböző névalakok használatából adódó vagy névváltozásból eredő problémák, megkönnyíti az automatikus adatfeldolgozást az indexelő adatbázisokban” - http://openaccess.mtak.hu/index.php/kiadoknak/orcid

A megjelenített szerzői profilból már egyértelműen be tudjuk azonosítani a szerzőt: látjuk a kutatási területét, valamint az affiliációt[3], az országot is. A Documents oszlop alatti számra kattintva lekérhető a találati lista, ami a keresett szerző publikációit tartalmazza.

A rekordok szűkítésére később térünk rá, most az összetett kereséssel megyünk tovább.

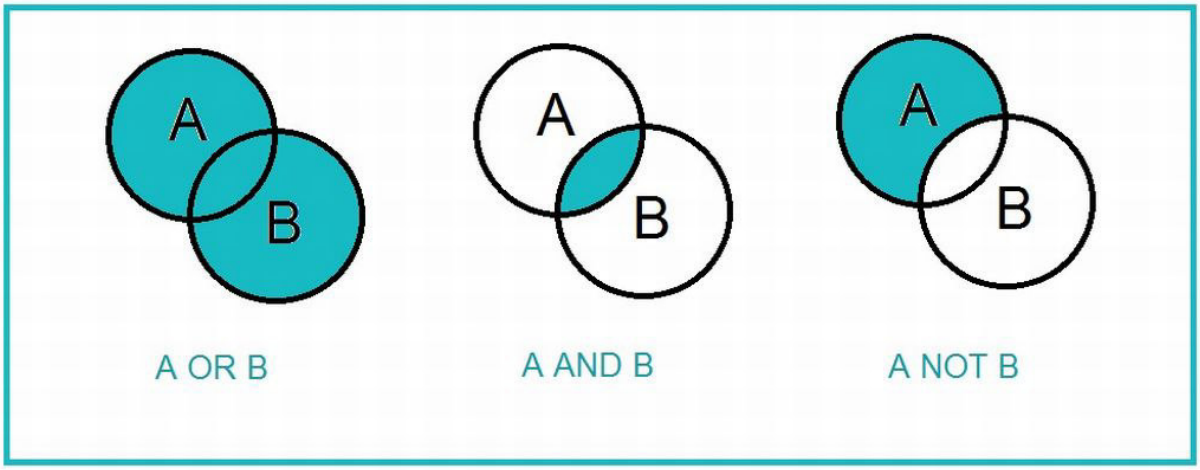
4.2 Összetett keresés

Összetett keresés akkor javasolt, ha konkrét rekordokat szeretnénk megjeleníteni, és néhány adat már a birtokunkban van hozzá.

Tegyük fel, hogy ismerjük a szerző nevét, és, hogy a címben szerepel egy bizonyos szó. Ilyen esetekben az összetett keresés (Advanced search) a legjobb megoldás a pontos találatra.

Az összetett keresésekben az adatbázisok általában két dologgal dolgoznak. Ezek a mezőkódok, amelyek meghatározzák, hogy melyik adatmezőben történjen a keresés, valamint a logikai operátorok (Boole operátorok), melyek segítségével logikai kapcsolatokat hozhatunk létre a mezőkódok által definiált halmazok között. A három legfontosabb operátor az AND, az OR és a NOT.

[3] Intézményi hovatartozás

A kép forrása: https://libguides.usask.ca/c.php?g=16404&p=1354839

A fenti ábra magyarázza az operátorok működését.

AND – több keresőszó együttes előfordulását követeli meg

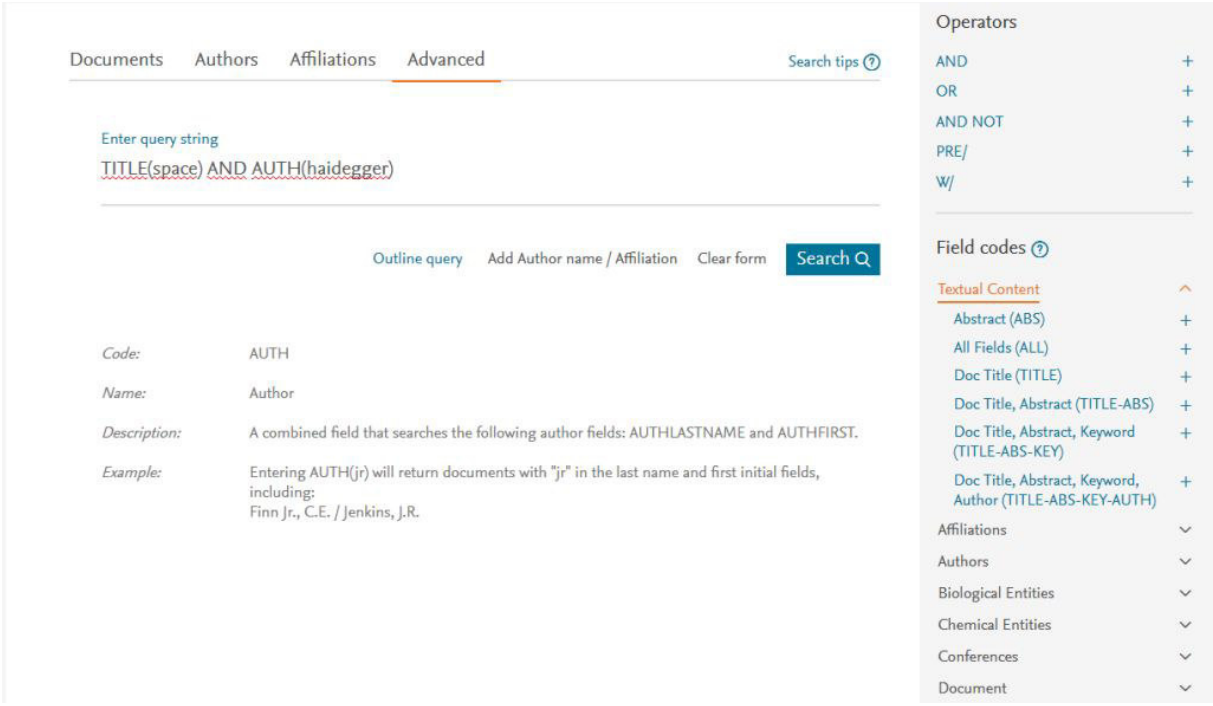
OR - több keresőszó közül legalább az egyiket tartalmazó találatokat adja eredményül. Halmazelméletben az OR operátor a halmazok uniója, tehát a halmaz összes eleme

NOT - kizárhatunk fogalmakat a keresőkérdésből: az eredmény azon találatok, amelyek az első fogalmat tartalmazzák a NOT után következő kifejezést pedig nem[4]

Térjünk vissza a fentebb említett példára. Ismerjük a szerző nevét, ez lehet egy halmaz, valamint a cím egy szavát, ez lehet egy második. Ha a két halmazt közös pontjaira vagyunk kíváncsiak, az AND operátorral kapcsoljuk őket össze.

[4] https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0005_18_szaktajekoztatas_scorm_04/434_not_opertor.html

A Scopus mezőkódjaival így néz ki ez a keresés:

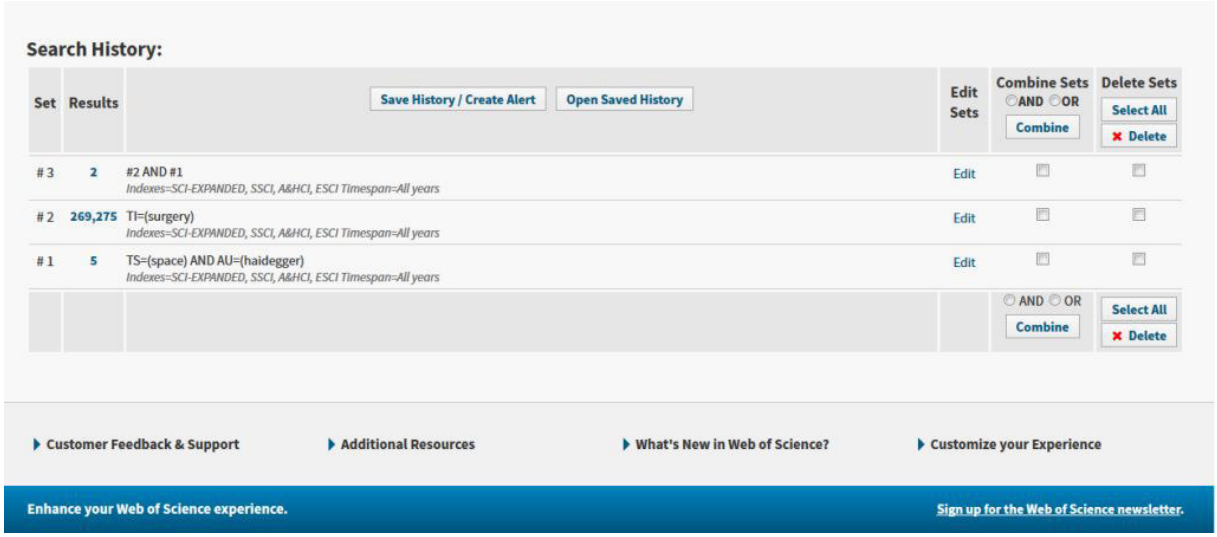
Jól látható, hogy a Scopus a jobb oldali menüsorban kínálja fel a használható mezőkódok listáját, valamint az operátorok magyarázatát. Az összetett keresés segítségével rendkívül bonyolult keresési módszerek is leírhatóak.

A logikai operátorok mellett léteznek még az úgynevezett helyzeti operátorok (proximity operators). Kiegészítő lehetőségként nagy segítséget jelentenek a minél pontosabb találatok megtalálásához. A helyzeti operátorok működési elve a következő: a szavak, kereső kifejezések egymáshoz viszonyított helyzetét szabályozhatjuk velük. Megadhatjuk például, hogy egy bizonyos kifejezés pontosan hány szó távolságra legyen egy másiktól. Adatbázis függő, hogy melyik szolgáltató milyen helyzeti operátorokkal dolgozik. A Scopusban kettő közül lehet választani:

PRE/n – Itt az első kifejezésnek meg kell előznie a másodikat, n-számú kifejezéssel. N értéke nullától 255-ig terjedhet.

W/n – Ebben az esetben a két kifejezésnek együtt kell szerepelnie, maximum n-számú kifejezés lehet közöttük. Az N értéke itt is ugyanannyi, mint a PRE operátor esetében.

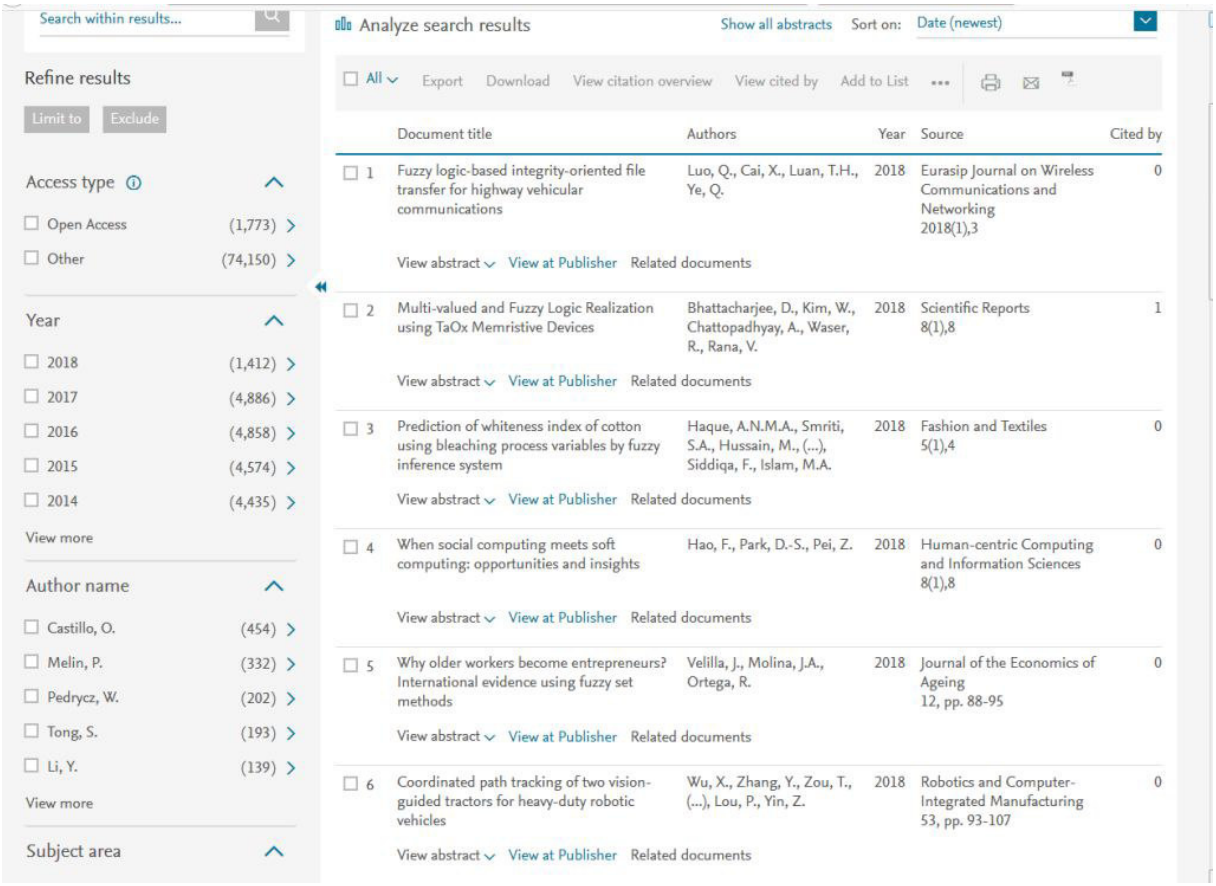
A bibliográfiai adatbázisok közül a Web of Science rendelkezik a leghatékonyabb, legsokoldalúbb összetett keresővel. A lefuttatott keresések saját azonosítót kapnak, és a rendszer önálló halmazokként értelmezi őket. Ennek következtében lehetőség van ezen halmazok összekapcsolására, kombinálására is.

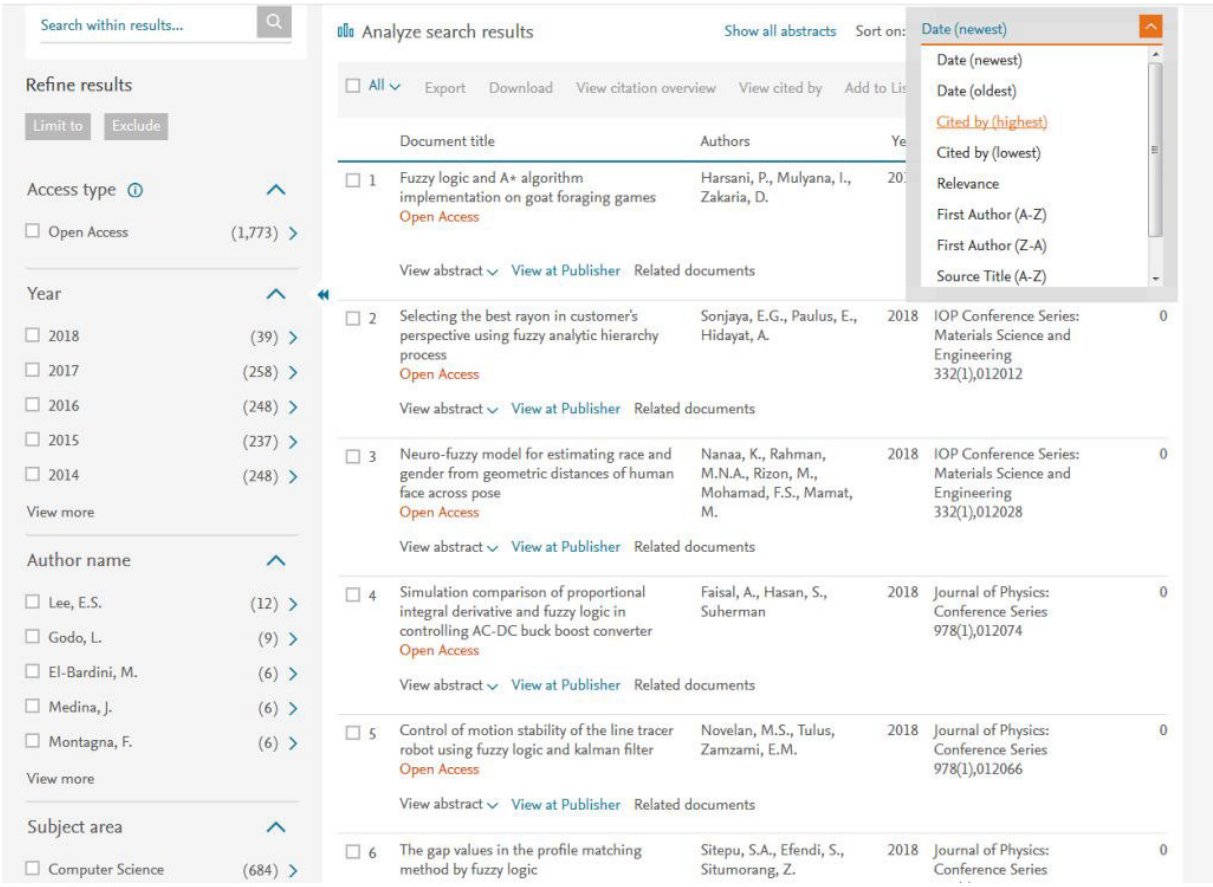
A fenti képen egy ilyen halmaz összekapcsolásra láthatunk példát. Az első halmaz (#1) olyan cikkeket keres, ahol a témában szerepel a „space” kifejezés, és a szerző neve „Haidegger”. A második halmaz (2#)(az előzőtől függetlenül) a címekben keres a „surgery” kifejezésre. A harmadik halmaz (#)3 pedig az első kettő közös pontját jelenti, AND operátorral összekapcsolva, 2 találattal. Ezek már rendkívül pontos találatoknak számítanak.

Találati lista

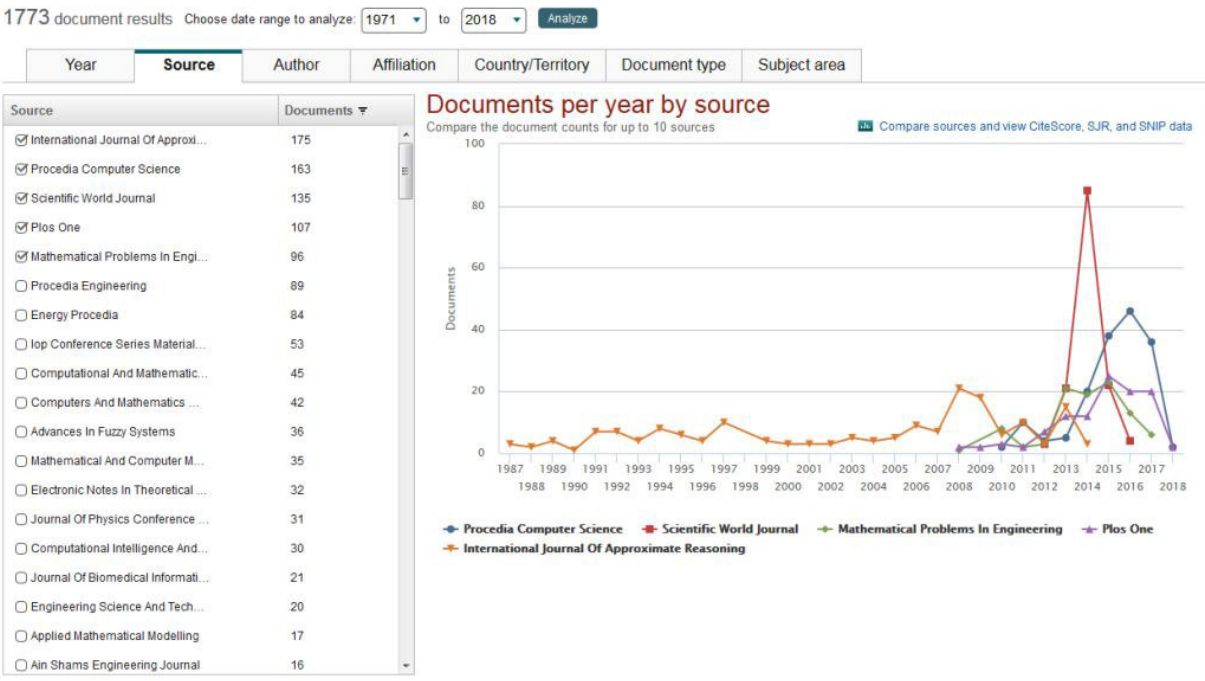
Miután lefutattuk a keresésünk, megjelenik a találati lista, ami a kereső kifejezésre talált rekordok összessége. Láthatjuk, hogy rengeteg lehetőség áll rendelkezésünkre a lista szűkítése érdekében.

A számtalan szűrési lehetőség közül a két leginkább használt az évre történő szűrés, valamint a hozzáférés szerinti szűrés. Ha az Open Access (nyílt hozzáférésű) közlemények iránt érdeklődünk, tegyünk pipát az Open Access dobozába, és kérjük a „Limit to” parancsot. Ugyanígy szűkíthetünk a megjelenés évére is. Ezek után kérjük a lista elejére a legtöbbet hivatkozott közleményt. Ezt a Sort on legördülő menüsorából választhatjuk ki.

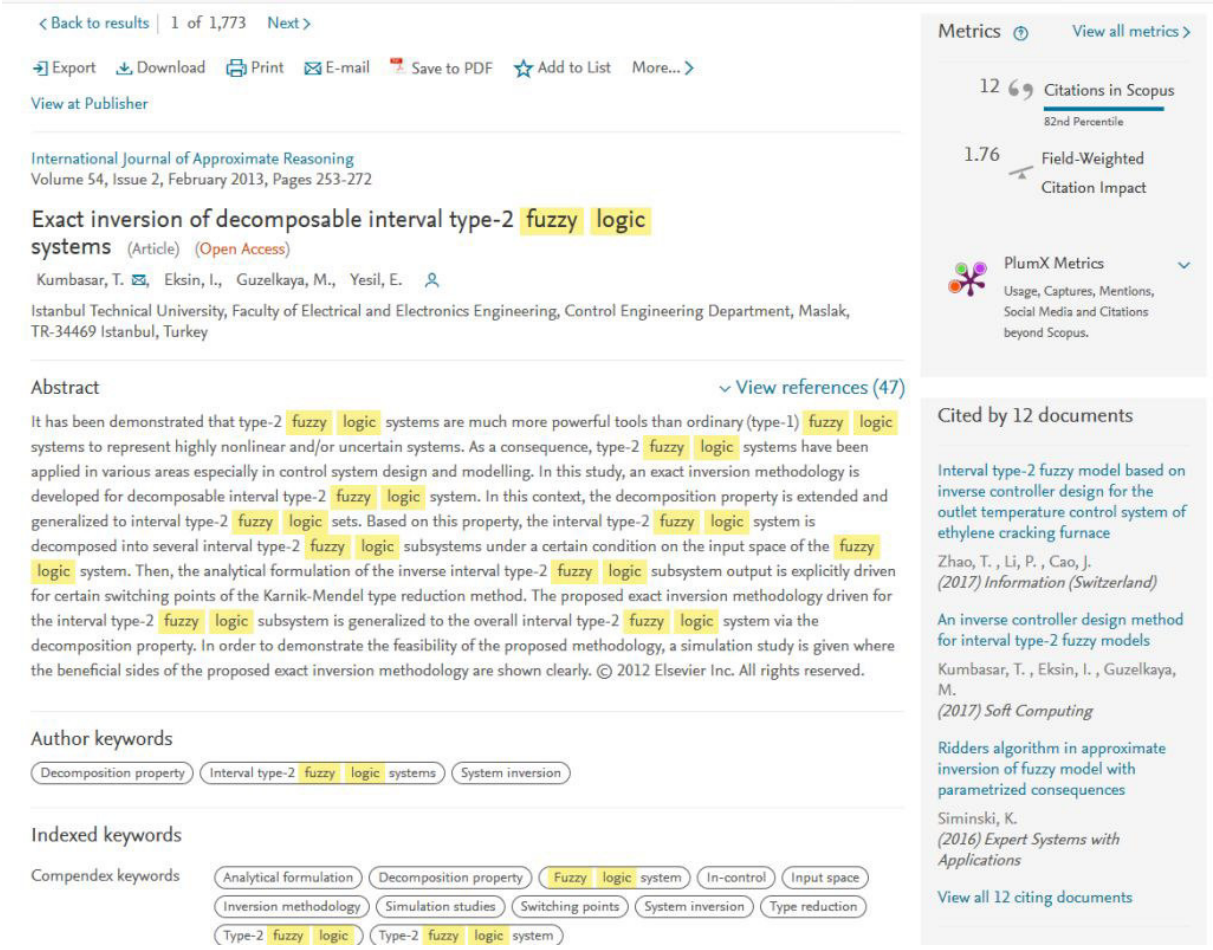

Érdekességképpen azt is meg tudjuk nézni, hogy egy adott tudományterület mennyire fejlődött az évek során, melyik évben publikáltak róla a legtöbbször, milyen szerzők, milyen folyóiratokban, mindezt egy könnyen áttekinthető, grafikonos vizualizáció segítségével. Ez az Analyze search result funkció, ami a lista tetején található.

4.3 Rekordok

A legutolsó munkafolyamat a rekordok (találatok) megjelenítése. Ez külön oldalon történik, amelyen olvashatóak a bibliográfiai adatok, a közlemény által idézett hivatkozások jegyzéke, valamint elérhetőek a közlemény tudománymetrikai elemzései is.

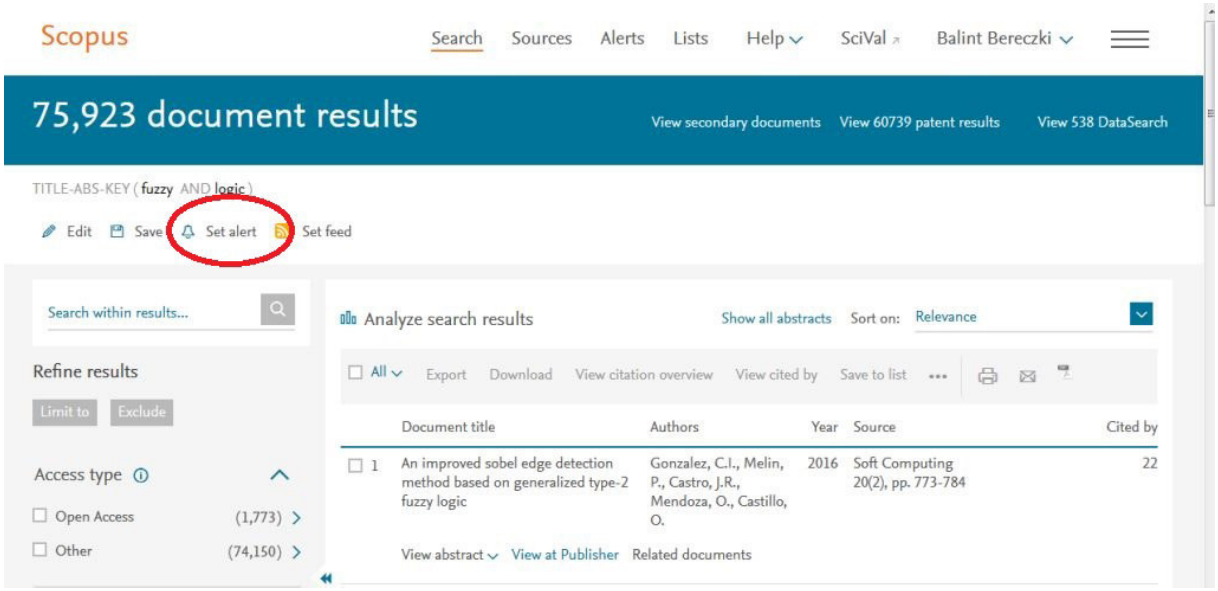

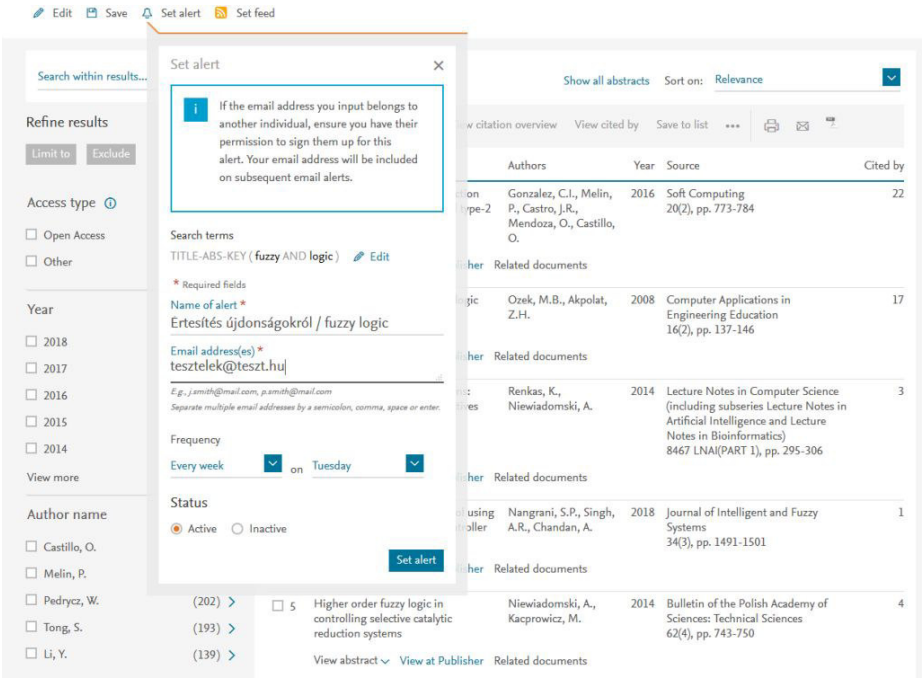
Amennyiben a közlemény szabadon hozzáférhető teljes szöveggel, a fősávban megjelenik a View at Publisher gomb, ami a kiadói oldalra irányít, ahol a publikáció olvasható. A fősávban elérhető további funkciók akkor válnak érdekessé, ha a felhasználó hivatkozás-kezelő programot használ (például lehetőség van kijelölt bibliográfiai adatok exportálására változatos formátumokban). Az adatbázisok indexelik az adott publikációra történt hivatkozásokat is, ez leginkább a szerző számára nagy segítség, mivel egyből láthatja, kik hivatkoztak a cikkére, de a további irodalomkutatást mindenki számára megkönnyíti, ugyanis átláthatóvá válnak a szakterületek, témák közötti kapcsolatok. A metriák (Metrics) részletesen lebontva vizualizálják a hivatkozásokat, esetenként súlyozzák a közleményt (minden adatbázis saját módszerei segítségével), megmutatják a szociális médiában, közösségi oldalakon történő említéseket is.

4.4 Kiegészítő lehetőségek(Alert funkció)

A kiegészítő lehetőségek igénybevételéhez szükséges egy saját használói profil létrehozása, ami ingyenes regisztráció útján könnyedén elkészíthető. Regisztrálni és belépni mindig a főmenüsor jól látható pontjain lehet. Erre azért is van szükség, mivel a rendszer e-mail-ben küld értesítéseket. A legfontosabb kiegészítő lehetőség az Alert funkció, ami különböző adatbázis bővülésekről küld azonnali értesítést, figyelmeztetést a felhasználóknak. Azt, hogy milyen változásokról (cikket, szerzőt, tudományterületet, stb. érintő) szeretne a használó értesítést kapni, azt a keresések után megjelenő Set Alert gombbal állíthatja be.

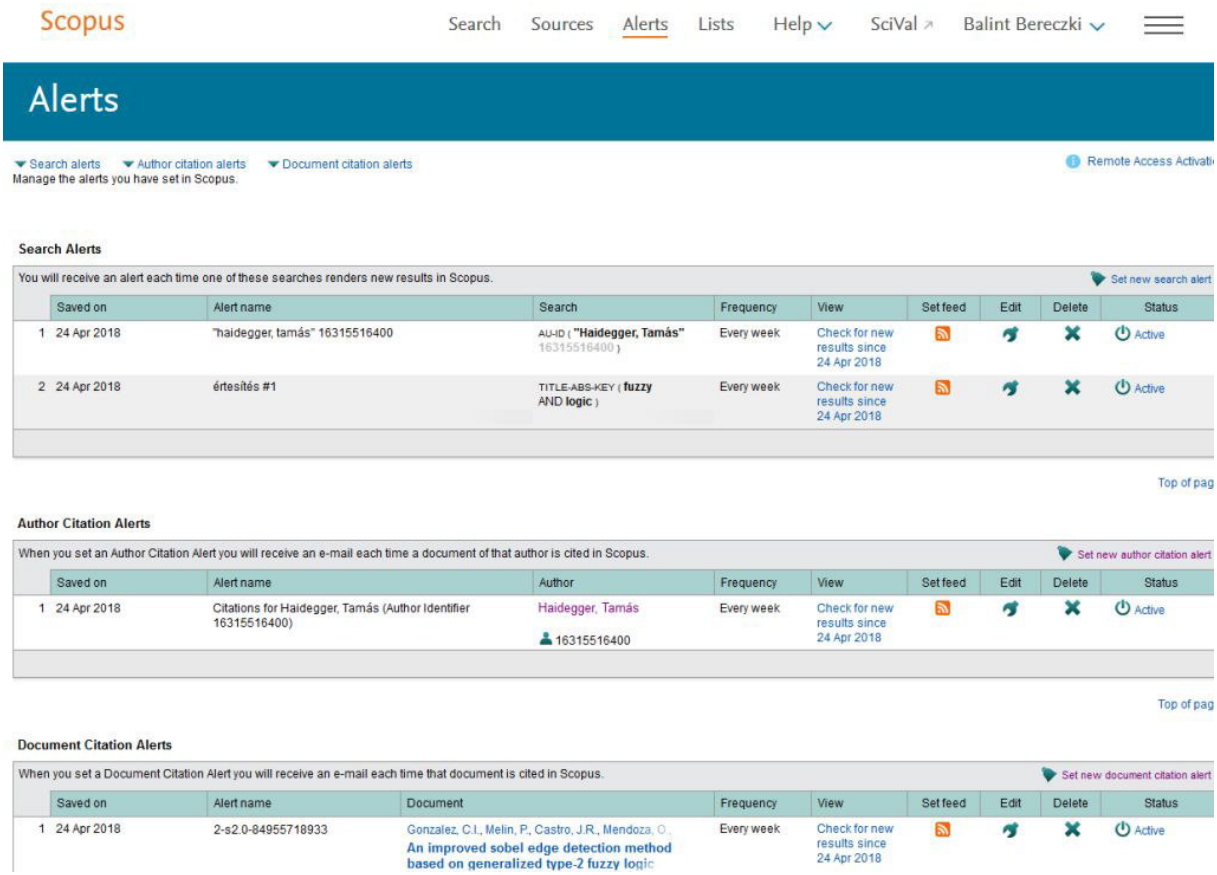
1. példa: A használó a „fuzzy logic" témakörben érdekelt, szeretne értesítést kapni, ha új tétel kerül be az adatbázisba, melynek a címében szerepel ez a kifejezés. Egy egyszerű keresést végez, majd a találati listában a bal felső sarokban, a Set Alert gombbal beállítja az értesítést.
2. példa: A használó egy adott szerző munkásságának bővülésére kíváncsi. Itt a módszer teljesen ugyanaz, csak az egyszerű keresés helyett egy szerzői keresést (Author search) kell lefuttatni.

A bejelentkezett felhasználó új ablakban adhatja meg az értesítés adatait, megcímezheti, beállíthatja mail címét, valamint az értesítő levelek érkezésének gyakoriságát. Milyen rendszerességgel szeretné kapni ezeket, és a hét melyik napján érkezzenek meg.

Saját felhasználói profilunkon pedig áttekinthetjük az összes beállított figyelmeztetést, ezeket tetszés szerint módosíthatjuk, inaktívvá tehetjük, vagy véglegesen is törölhetjük.

Bejelentkezett felhasználóként további előnyöket is élvezhetünk, a szolgáltatók függvényében. A rendszerek általában mentik a keresési előzményeket, ennek segítségével korábbi munkameneteket ellenőrizhetünk. Listákba rendezhetjük a leginkább használt találatainkat is. Ezen funkciók együttműködnek a hivatkozáskezelő szoftverekkel.

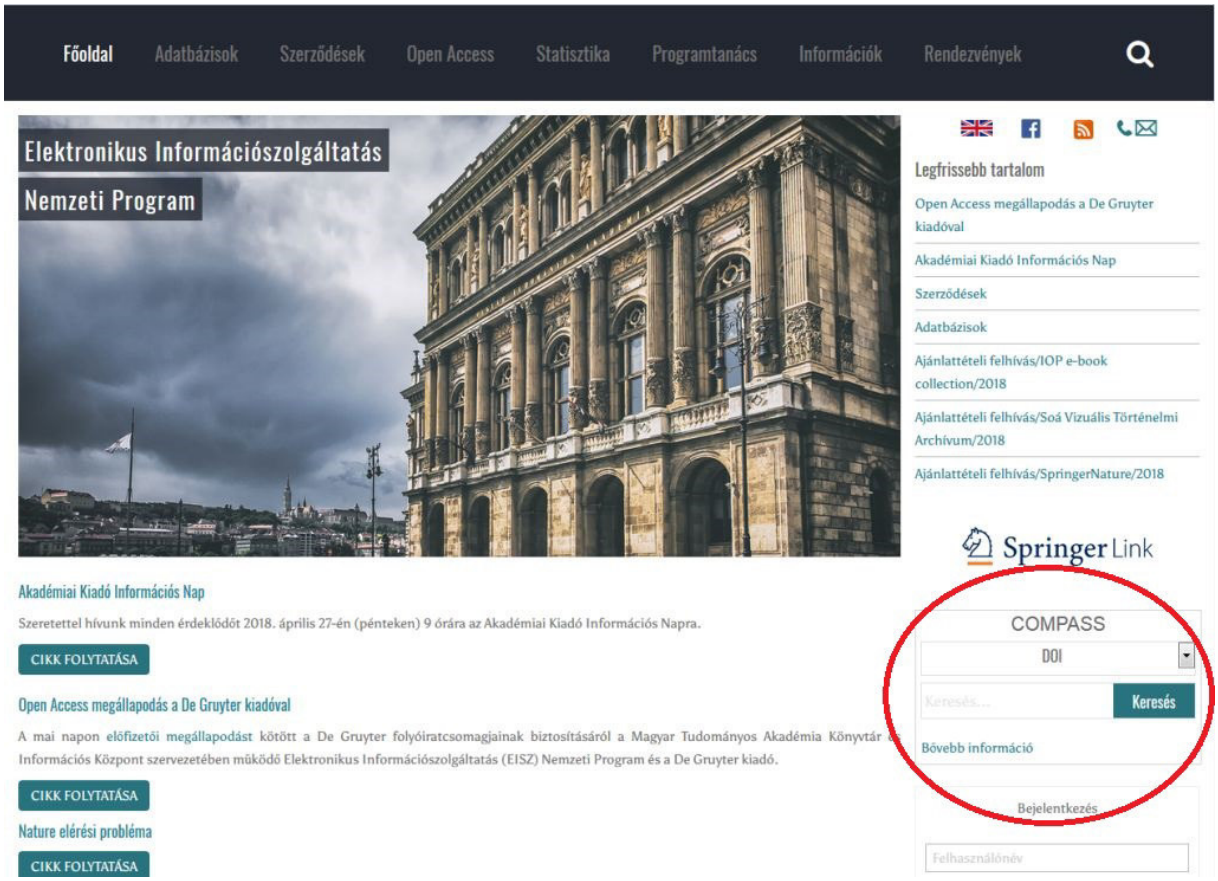
Ebben a fejezetben részletesen áttekinthettük azokat a jellemző funkciókat és tulajdonságokat, melyek minden adatbázisban, szolgáltatótól függetlenül, hasonló elven és hasonló felületeken működnek.

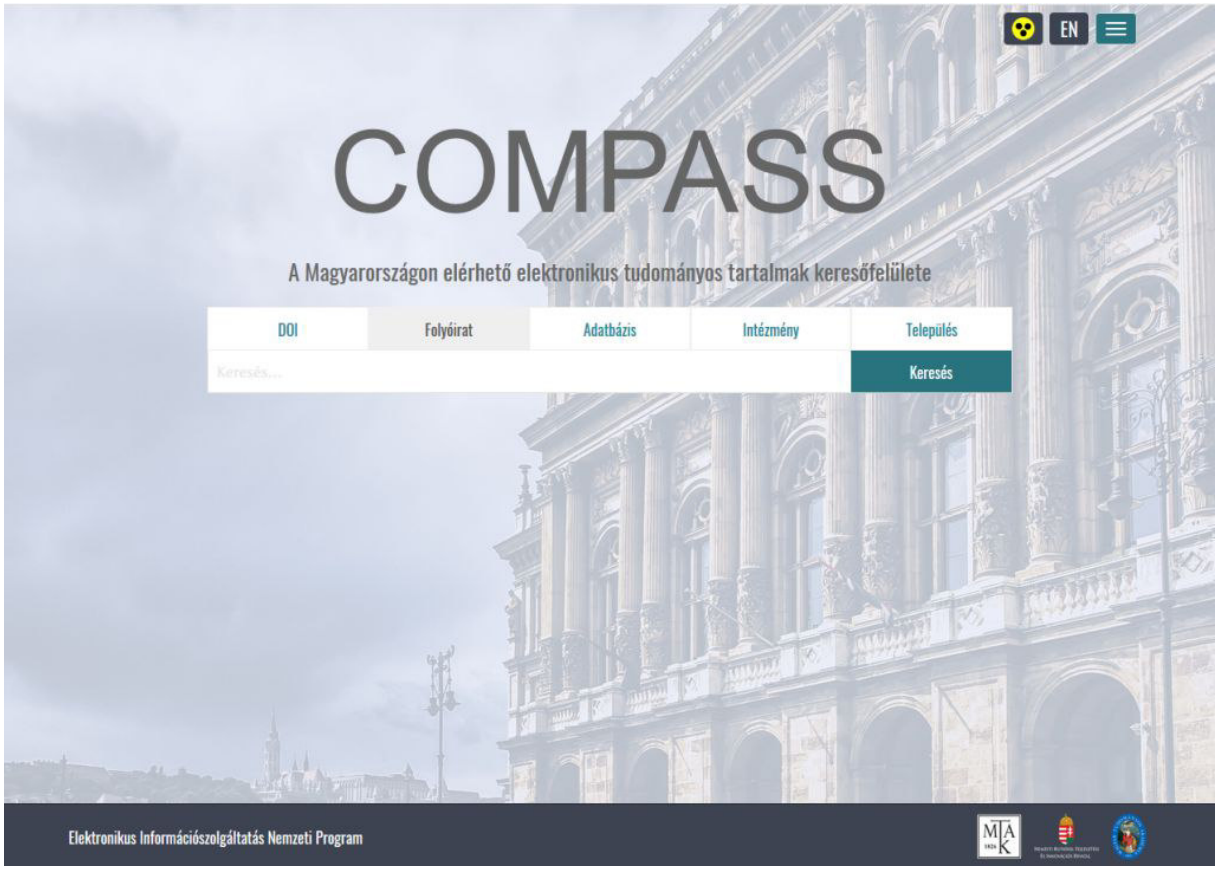
5. A COMPASS keresési segédlet használatáról

A COMPASS keresési segédlet a Magyar Tudományos Akadémia saját fejlesztése, segítségével a Magyarországon elérhető elektronikus tudományos tartalmak válnak könnyebben elérhetővé, kereshetővé. A COMPASS elérhető az EISZ honlapjáról, valamint saját linkről is:

http://eisz.mtak.hu/index.php/hu/

http://compass.konyvtar.mta.hu/

A COMPASS felületén az alábbiakra lehet keresni:

- DOI
- Folyóirat
- Adatbázis
- Intézmény
- Település

A *DOI* jelentése: digital object identifier. A digitális objektumok egyedi azonosítását teszi lehetővé. Ha ismerjük egy általunk keresett cikk DOI-ját, egy COMPASS keresés segítségével könnyedén megtudhatjuk, hogy az adott közlemény mely hazai intézmények által előfizetett adatbázisban érhető el. Természetesen megjelenik a befoglaló folyóirat címe, az adatbázis neve mellett pedig az intézmények listája, ahol a közlemény elérhető. A DOI kereső a Crossref OpenURL API segítségével lekért ISSN és dátum adatok alapján működik. Egy másik API segítségével azt is meg tudja állapítani, ha a közlemény Open Access formában érhető el.[5]

A *Folyóirat* fül alatt folyóirat címekben lehet keresni. Nagyon praktikus az automata mechanizmus, mely segítségével néhány begépelt karakter után már felkínálja a legközelebb eső címet. A találati oldalon a folyóiratok címei alatt az azokat tartalmazó adatbázisok listája

[5] http://compass.konyvtar.mta.hu/dok/keresesi-segedlet

érhető el, a folyóiratok elérhető évfolyamainak dátumával. Az egyes adatbázisok nevére kattintva láthatóvá válik az azokra előfizető intézmények listája.

Az *Adatbázisra* történő kereső hasonlóan működik, mint a folyóirat kereső, csak itt adatbázisnevet kell beírni.

Az *Intézményi* keresőben kereshetünk az intézmény hivatalos nevére, vagy annak rövidítéseire. Szintén láthatjuk az ott elérhető adatbázisokat, valamint az intézmény telephelyeit, amit beágyazott térkép tesz könnyen megtalálhatóvá.

Települési keresés esetén alapesetben a keresett település 25 km-es körzetében található intézmények és az ott elérhető adatbázisok listáját tartalmazza a találati oldal. A találatok szűrése funkcióval a távolság 200 km-ig növelhető.[6]

[6] http://compass.konyvtar.mta.hu/dok/keresesi-segedlet

6. E-könyv alapú szolgáltatások

Bizonyos kiadók e-könyv alapú szolgáltatásai nem válnak ki élesen a többi adatbázis szolgáltatásból, de ezeknél nagyrészt a digitalizált tartalmon van a hangsúly, míg a bibliográfiai és teljes szövegű adatbázisok irodalomgyűjtésre, tudományterületek feltérképezésére és tudománymetriai adatok lekérdezésére is alkalmasak.

Az e-könyv alapú adatbázis szolgáltatások közül a legjobb példa az ADT, az Arcanum Digitális Tudástára. Leginkább történeti jelentősége van, mivel régi anyagokat gyűjt és tesz közzé modern, digitális formában. Kínálatában megtalálhatóak a legfontosabb magyar folyóiratok teljes archívumai, melyek évfolyamokra lebontva kereshetőek, sőt könyvek, lexikonok is. "Ahol a Google véget ér ott kezdődik az ADT!" – olvasható az ADT oldalán egy eléggé találó megfogalmazás.

Az ADT szinte minden témát érint, jelentős művészeti és kulturális anyaga mellett nem elhanyagolható a számos tudományterületet lefedő tartalom sem. Az Óbudai Egyetem profiljába vágó legfontosabb terület, a műszaki tudományok, és a hozzájuk tartozó folyóiratok a következők:

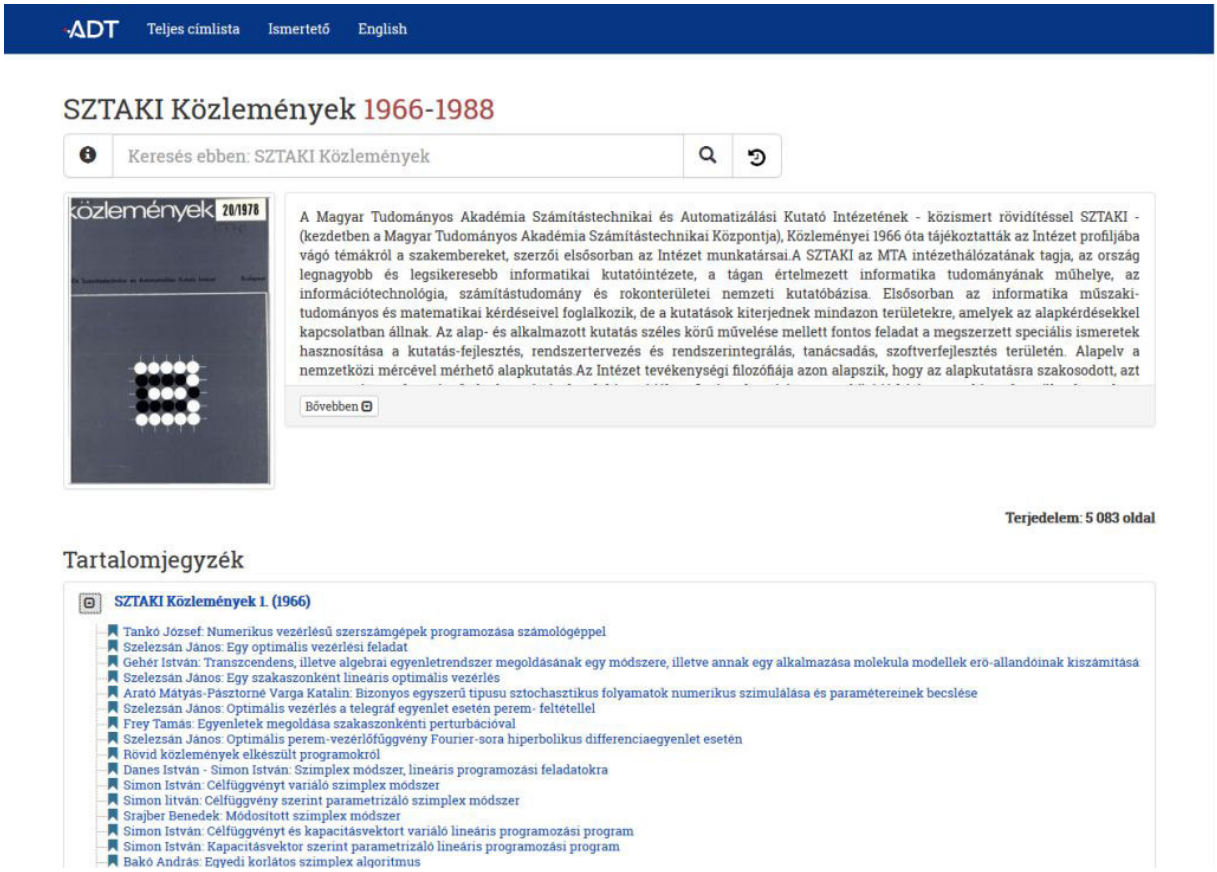

Ezek mellett számos folyóirat archívumai érhetőek el az alább területekről is:

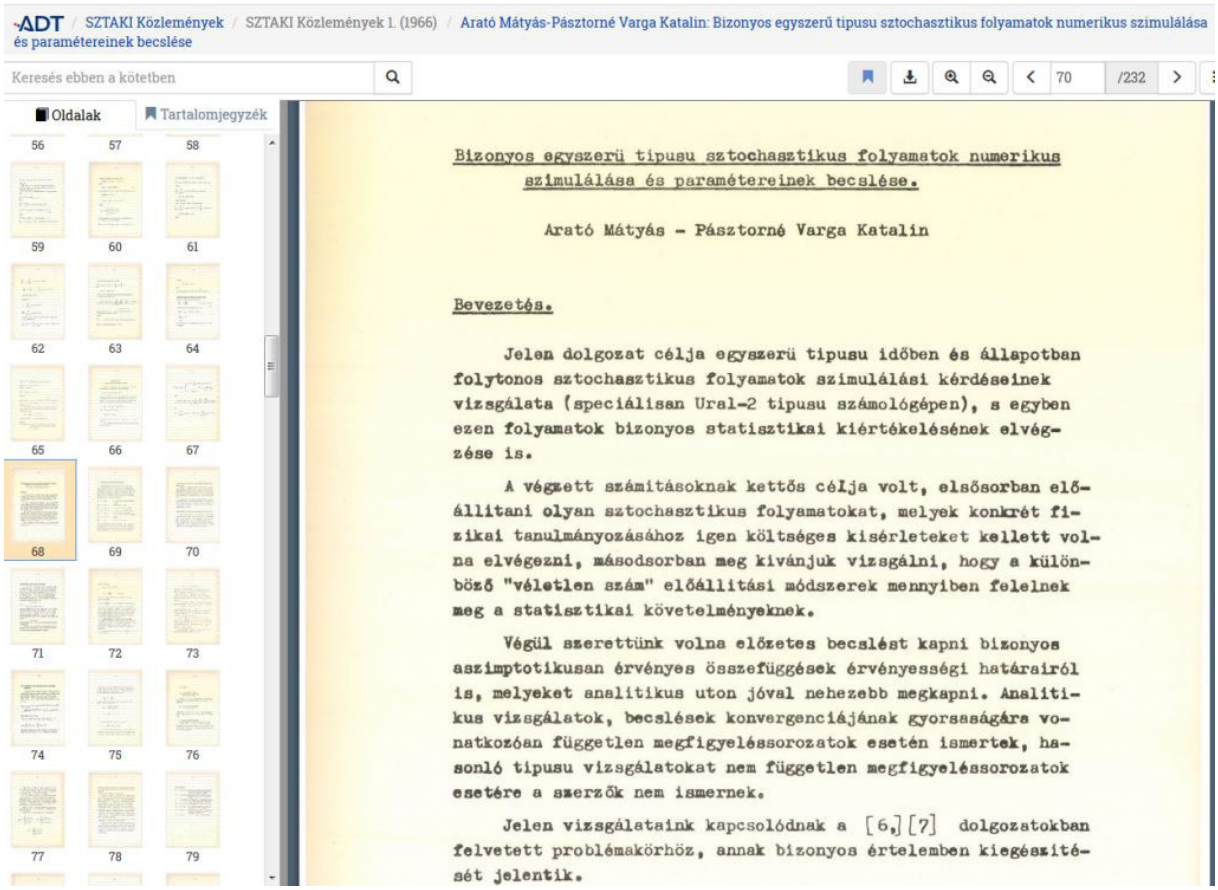
- Fizika

- Kémia
- Közgazdaság
- Matematika
- Oktatás
- Statisztika
- Természettudomány

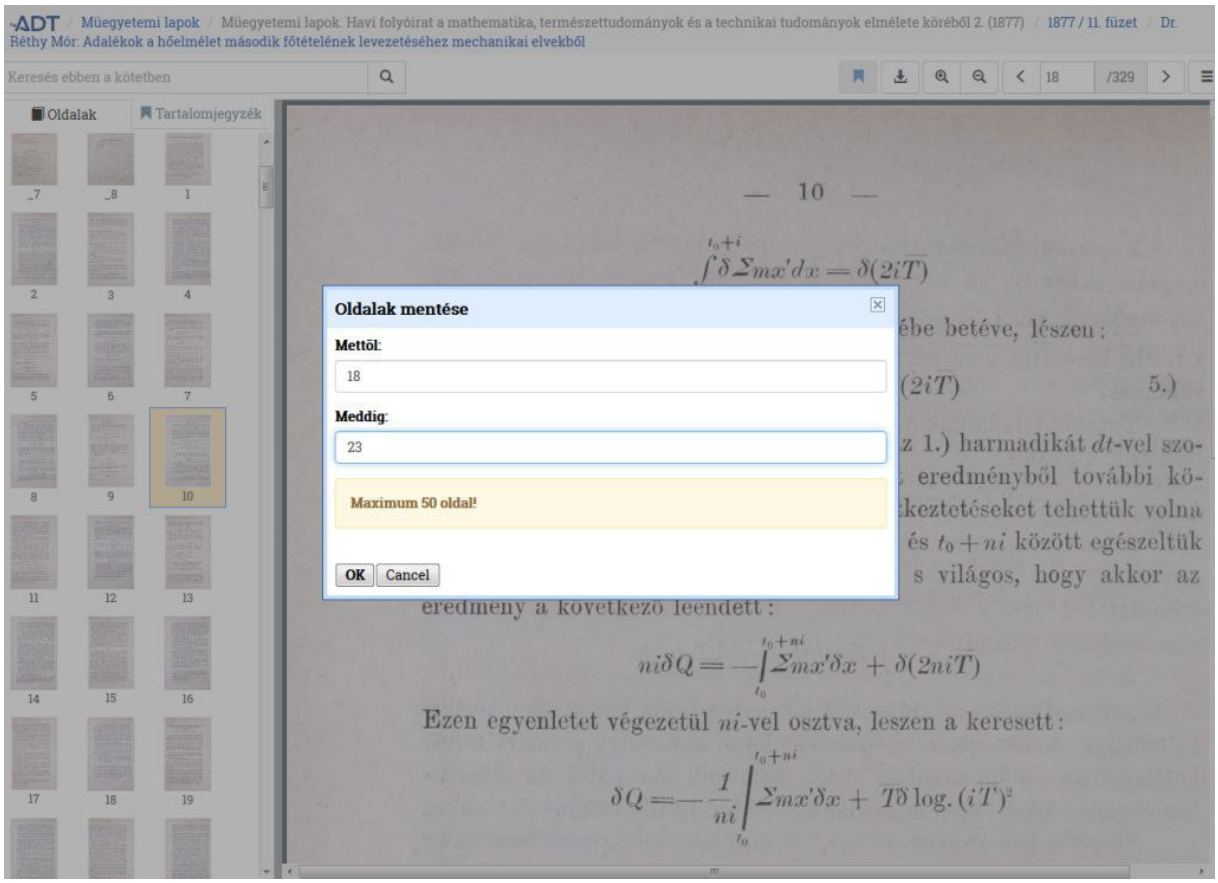
Azok a hallgatók, akik ezekben a témákban szeretnének kutatni, és korábbi eredményekre kíváncsiak, esetleg a tudományág történelmére, biztosan hasznos információkat fognak találni az archívumokban.

Az ADT felületén minden digitalizált folyóiratnak saját adatlapja van, amin kiválasztható az adott évfolyam, szám, valamint a teljes állományban is lehet keresni a cím alatti mezőben.

Az ADT által használt kétrétegű technika lehetővé teszi, hogy a beszkennelt oldal mögötti láthatatlan szövegfájlban keressünk. A nagyfelbontású képek tetszés szerint nagyíthatóak, további funkció még az „Oldalak mentése”, mely segítségével maximum 50 oldalas részletet „vághatunk ki” a dokumentumból pdf formátumban. Bejelentkezve könyvjelzőket is használhatunk.

ADT / Müegyetemi lapok / Müegyetemi lapok. Havi folyóirat a mathematika, természettudományok és a technikai tudományok elmélete köréből 2. (1877) / 1877 / 11. füzet / Dr. Réthy Mór: Adalékok a hőelmélet második főtételének levezetéséhez mechanikai elvekből
Keresés ebben a kötetben
18
/329
Oldalak
Tartalomjegyzék
— 10 —
Oldalak mentése
Mettől:
18
Meddig:
23
Maximum 50 oldal!
OK
Cancel
eredmény a következő leendett:
Ezen egyenletet végezetül ni-vel osztva, leszen a keresett:

6.1 Az Akadémiai Kiadó csomagjai

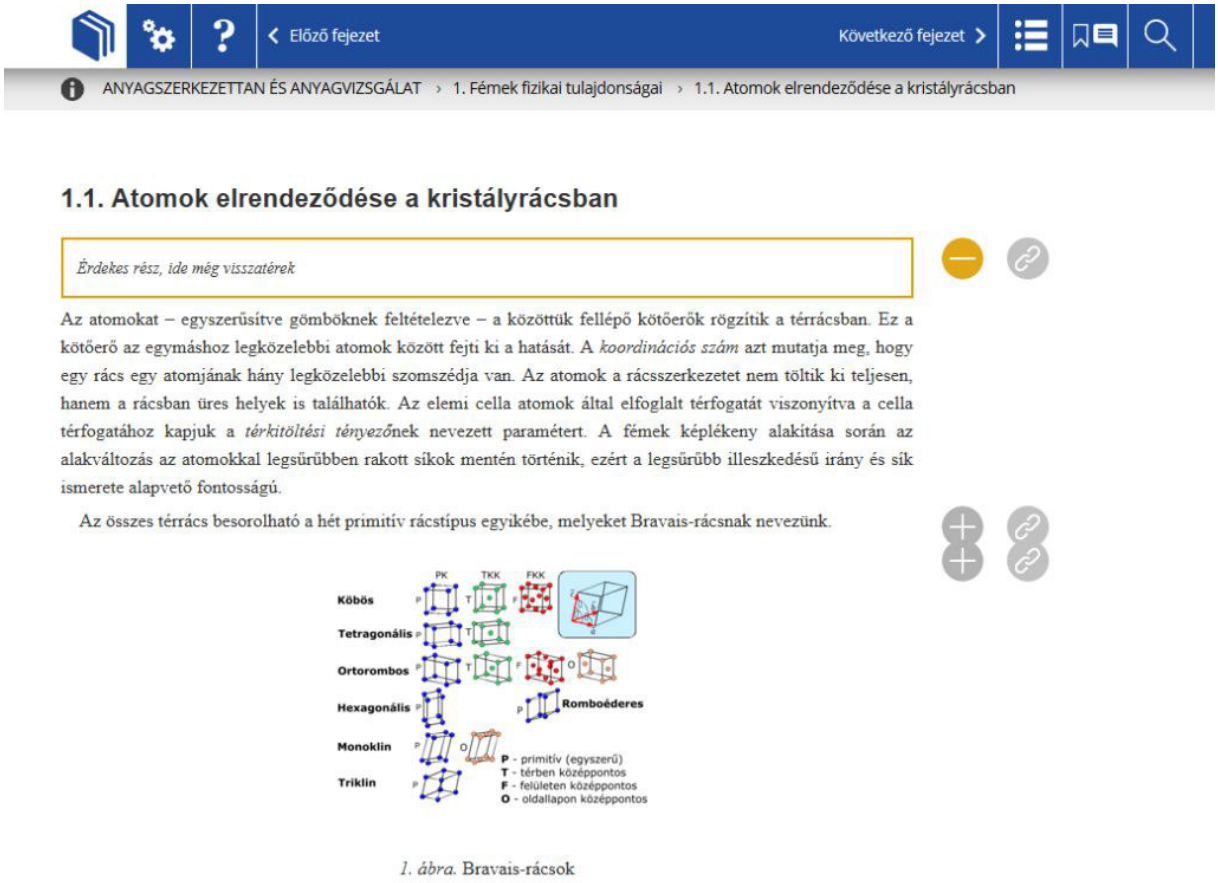
MeRSZ

A Magyar Elektronikus Referenciaművek Szolgáltatás az Akadémiai Kiadó elektronikus alapműveinek gyűjteménye, amely az EISZ Nemzeti Program egyes tagintézményeiben, valamint azokon keresztül eduID azonosítással otthoni pc-ken és mobil eszközökön használható. Villámgyors segítség kutatáshoz, szakdolgozatíráshoz vagy tanuláshoz! – olvasható a MeRSZ gyűjtemény kezdőlapján. Valóban nélkülözhetetlen referenciagyűjtemény, amely lefedi a legfontosabb tudományterületeket. Az alábbi kategóriákból választhatunk a kezdőlapon:

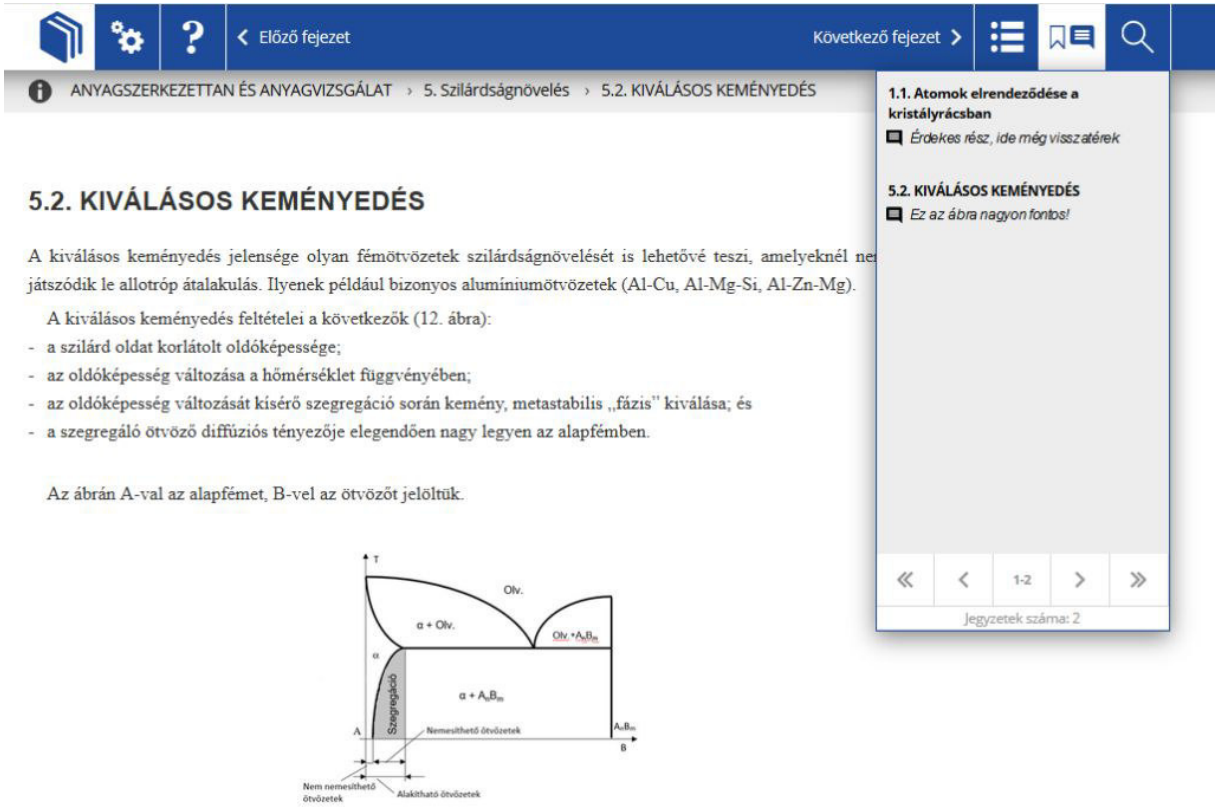
Az általunk kiválasztott könyv itt nem pdf-ben, hanem html formátumban jelenik meg, ami ebben az esetben néhány előnnyel is jár. A fejezetekben ugyanis lehetőségünk van

jegyzetelni, valamint az adott bekezdéseket hivatkozásként kiexportálni, ezeket pedig hivatkozáskezelő szoftverrel használni.

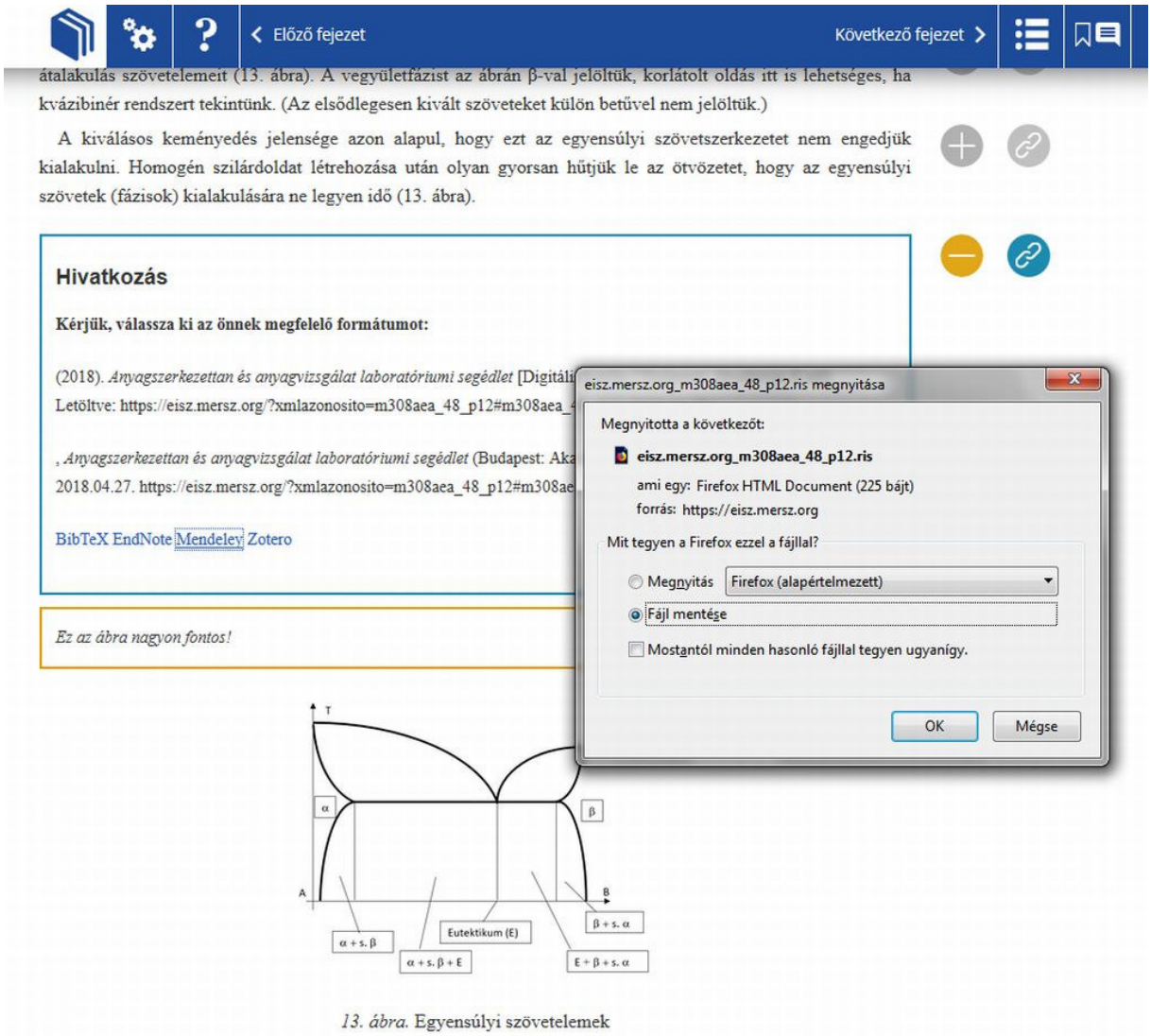

1. ábra. Bravais-rácsok

Ezek a hivatkozások könyvjelzőként is működnek, vagyis visszavezetnek a megjelölt részhez. A könyvjelzők és jegyzetek a főmenüsorból érhetőek el, csakúgy, mint a keresés funkció, ami segítségével az adott dokumentum teljes szövegében kereshetünk

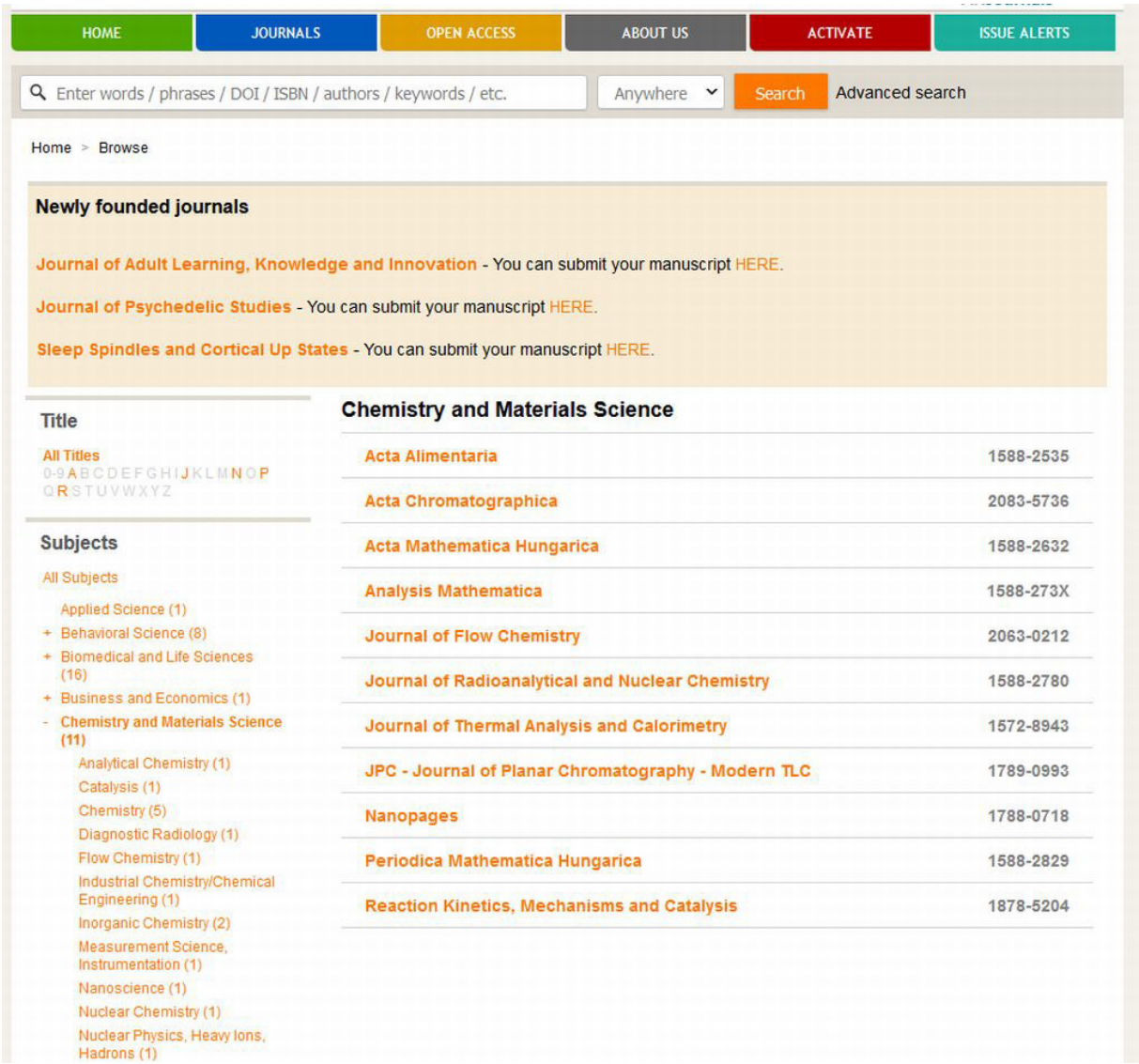
A bekezdések mellett található második kis ikon (kapocs) segítségével az általunk választott hivatkozás-formátumban menthetjük le az arra a bekezdésre történő citációnkat négy különböző hivatkozáskezelő szoftver által kezelt formátumban (BibTeX, EndNote, Mendely, Zotero).

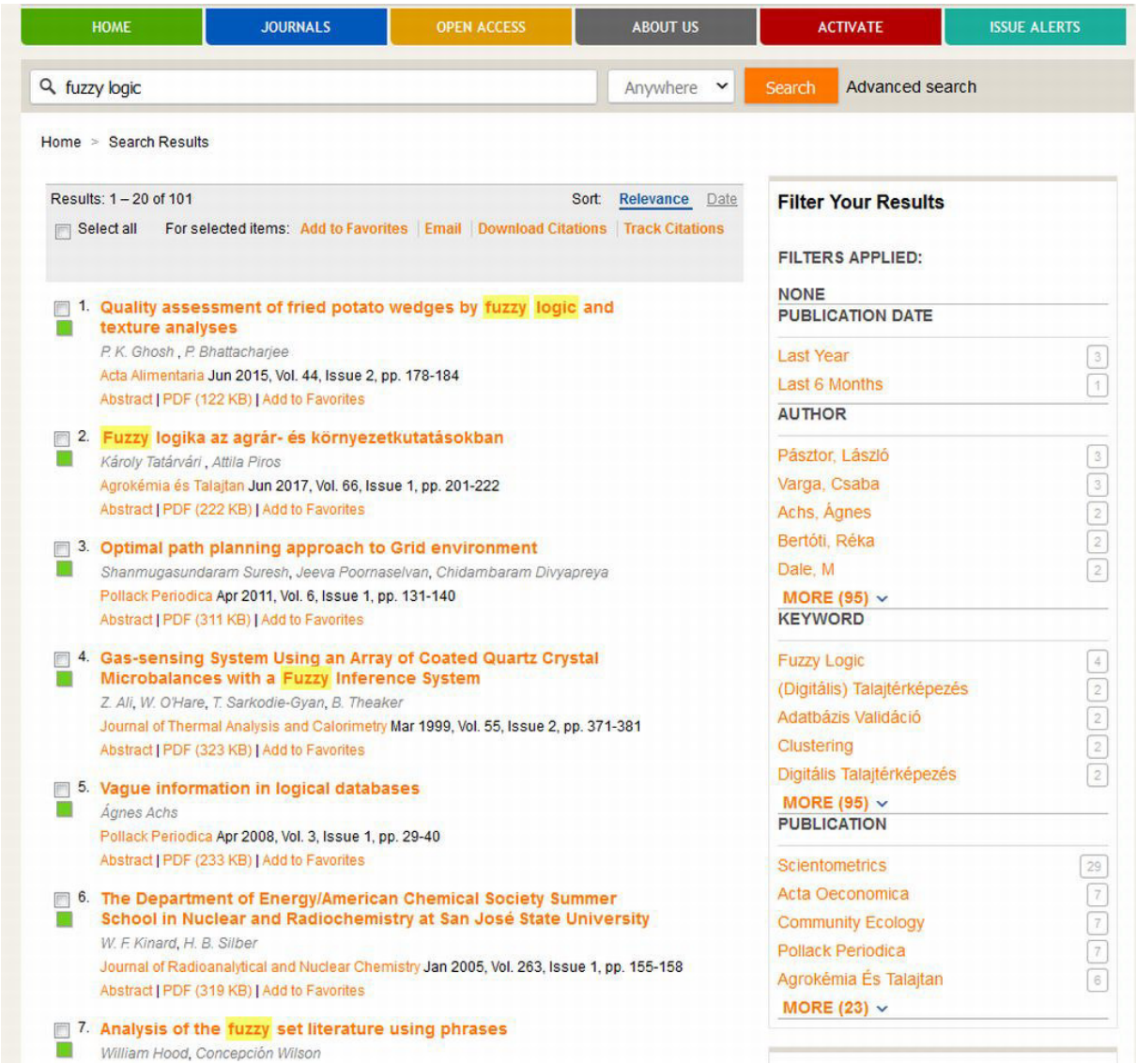

13. ábra. Egyensúlyi szövetelemek

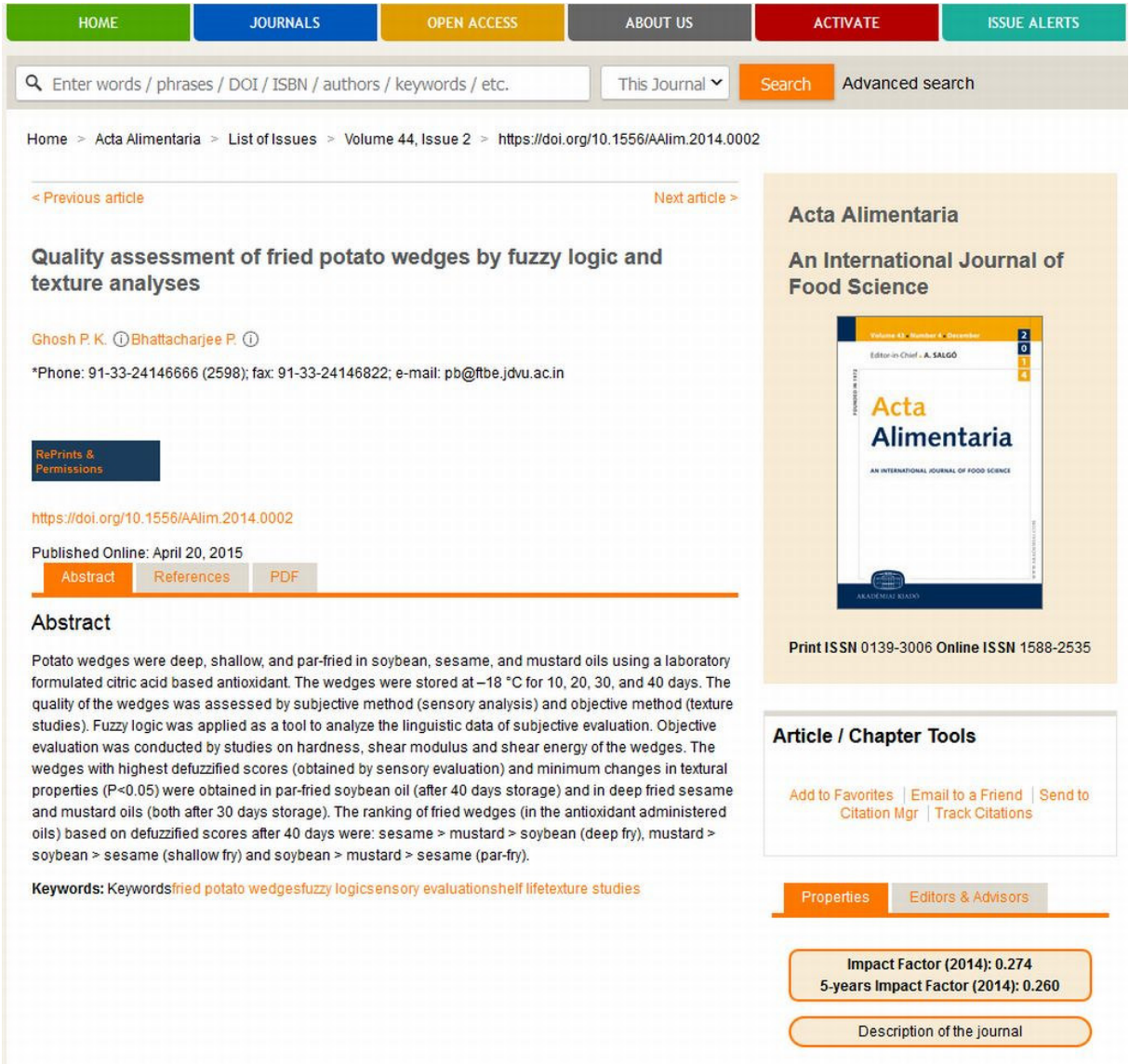
AKJournals

Az Akadémiai Kiadó folyóiratcsomagja 8 magyar és 46 angol nyelvű folyóirat közleményeit teszi teljes szöveggel elérhetővé. Kezdőfelületén témák szerint érhetőek el a szakfolyóiratok, de keresőfelület is használható.

HOME
JOURNALS
OPEN ACCESS
ABOUT US
ACTIVATE
ISSUE ALERTS
Enter words / phrases / DOI / ISBN / authors / keywords / etc.
Anywhere
Search
Advanced search
Home > Browse
Newly founded journals
Journal of Adult Learning, Knowledge and Innovation - You can submit your manuscript HERE.
Journal of Psychedelic Studies - You can submit your manuscript HERE.
Sleep Spindles and Cortical Up States - You can submit your manuscript HERE.
Title
All Titles
0-9 A B C D E F G H I J K L M N O P
Q R S T U V W X Y Z
Subjects
All Subjects
Applied Science (1)
+ Behavioral Science (8)
+ Biomedical and Life Sciences (16)
+ Business and Economics (1)
- Chemistry and Materials Science (11)
Analytical Chemistry (1)
Catalysis (1)
Chemistry (5)
Diagnostic Radiology (1)
Flow Chemistry (1)
Industrial Chemistry/Chemical Engineering (1)
Inorganic Chemistry (2)
Measurement Science, Instrumentation (1)
Nanoscience (1)
Nuclear Chemistry (1)
Nuclear Physics, Heavy Ions, Hadrons (1)
Chemistry and Materials Science
Acta Alimentaria 1588-2535
Acta Chromatographica 2083-5736
Acta Mathematica Hungarica 1588-2632
Analysis Mathematica 1588-273X
Journal of Flow Chemistry 2063-0212
Journal of Radioanalytical and Nuclear Chemistry 1588-2780
Journal of Thermal Analysis and Calorimetry 1572-8943
JPC - Journal of Planar Chromatography - Modern TLC 1789-0993
Nanopages 1788-0718
Periodica Mathematica Hungarica 1588-2829
Reaction Kinetics, Mechanisms and Catalysis 1878-5204

A keresési találatok megjelenítése, azok szűkítési lehetőségei megegyeznek a már ismertetett módszerekkel. A rekord oldala is hasonló, tartalmazza a legfontosabb bibliográfiai adatokat, csak a metriák hiányoznak. A címsor alatt látható három fül megjeleníti a cikk rövid összefoglalását, felhasznált hivatkozásait, valamint a teljes szöveget, ami új ablakban, pdf formátumban olvasható.

Szotar.net

Az Akadémiai Kiadó egyetemünk számára szolgáltatott harmadik tartalma a szótárcsomag, amely segítségével angol, német, francia, holland, olasz, orosz és spanyol szótárai mellett egy- és többnyelvű szakszótárak teljes szócikkanyaga hozzáférhető az adatbázisban. Az egynyelvű szótárak között megtalálható A magyar helyesírás szabályai 12. kiadása, az Idegen szavak és kifejezések szótára, a Magyar értelmező kéziszótár és a Magyar szinonimaszótár is. A keresőfelületen egyszerre több szótár szóanyagában lehet keresni.[7]

[7] http://eisz.mtak.hu/index.php/hu/adatbazisok.html#akademiai-kiado-szotarai

Működésében, felhasználói felületében egyaránt hasonlít a nagy online szótárakra, praktikus, könnyen használható.

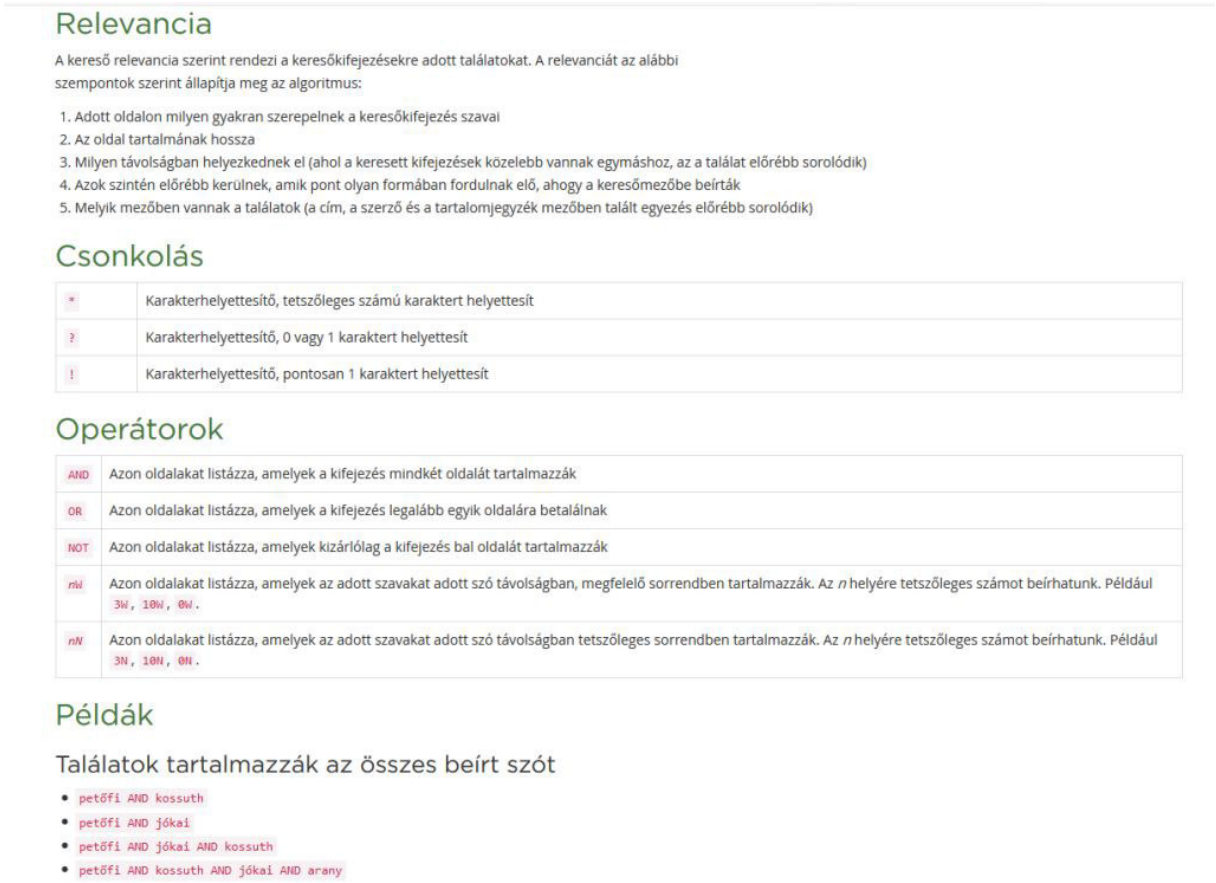
A szótár hasznos funkció közül érdemes külön kiemelni a hangosszótár funkciót, ami (akár különböző akcentusok szerint is) felolvassa a szót.

6.2 L'Harmattan Digitális Adatbázis

A L'Harmattan Digitális Adatbázis felületén közel 1400 könyv , 370000 oldal érhető el kereshető formátumban. Megjelenésében és működésében rokon az ADT-vel (az oldal fejlesztője az Arcanum Adatbázis Kft.). Az adatbázis a Szaktárs része, ami a Szakkiadók Társulása rövidítése. Az elérhető területek a következők:

Keresőfelülete lehetőséget ad összetett keresésekre, a találati lista itt is szűkíthető. Az oldalon olvasható egy praktikus felhasználói útmutató, amiben érthetően mutatják be a logikai és helyzetei operátorok működését.

Relevancia

A kereső relevancia szerint rendezi a keresőkifejezésekre adott találatokat. A relevanciát az alábbi szempontok szerint állapítja meg az algoritmus:

1. Adott oldalon milyen gyakran szerepelnek a keresőkifejezés szavai
2. Az oldal tartalmának hossza
3. Milyen távolságban helyezkednek el (ahol a keresett kifejezések közelebb vannak egymáshoz, az a találat előrébb sorolódik)
4. Azok szintén előrébb kerülnek, amik pont olyan formában fordulnak elő, ahogy a keresőmezőbe beírták
5. Melyik mezőben vannak a találatok (a cím, a szerző és a tartalomjegyzék mezőben talált egyezés előrébb sorolódik)

Csonkolás

*	Karakterhelyettesítő, tetszőleges számú karaktert helyettesít
?	Karakterhelyettesítő, 0 vagy 1 karaktert helyettesít
!	Karakterhelyettesítő, pontosan 1 karaktert helyettesít

Operátorok

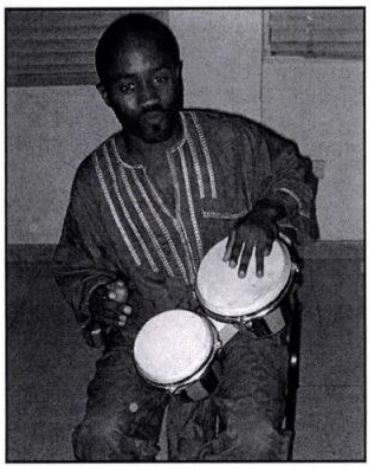
AND	Azon oldalakat listázza, amelyek a kifejezés mindkét oldalát tartalmazzák
OR	Azon oldalakat listázza, amelyek a kifejezés legalább egyik oldalára betalálnak
NOT	Azon oldalakat listázza, amelyek kizárólag a kifejezés bal oldalát tartalmazzák
nW	Azon oldalakat listázza, amelyek az adott szavakat adott szó távolságban, megfelelő sorrendben tartalmazzák. Az *n* helyére tetszőleges számot beírhatunk. Például `3W`, `10W`, `0W`.
nN	Azon oldalakat listázza, amelyek az adott szavakat adott szó távolságban tetszőleges sorrendben tartalmazzák. Az *n* helyére tetszőleges számot beírhatunk. Például `3N`, `10N`, `0N`.

Példák

Találatok tartalmazzák az összes beírt szót

- `petőfi AND kossuth`
- `petőfi AND jókai`
- `petőfi AND jókai AND kossuth`
- `petőfi AND kossuth AND jókai AND arany`

A keresett könyvet az ADT felületéhez hasonlóan, kétrétegű, szkennelt dokumentumként használhatjuk, illetve kereshetjük.

A nigériai *joruba* szintén tonális nyelv. Az edei uralkodó *(timi)* udvari zenészei használják a *dundun*-nak nevezett homokóra alakú, dobtípus *ija-alu* (anya-dob) nevű tagját. A dob membránját egy horgas fejű dobverővel megütve a beszélő dob hanglejtése a lehető legpontosabban követi a beszélt nyelv tonális és ritmusképleteit. A *dundun* típusú, homokóra alakú, dobok membránját bőrszíjak kötik össze és a zenész a bal kezével vagy a karjával megnyomva a szíjakat változtatni tudja a dob hangmagasságát. Az *ija-ilu* beszélő dobot közérdekű történetek, hivatalos bejelentések és fontos személyeket dicsőítő versek *(oriki)* eljátszására használják.

A közismert tamtam dob elnevezés, a kódolt dobnyelvet alkalmazó idiofon hangszerek közé tartozó *résdobokra* utal és nem a beszélő dobokra. A résdobra a *tamtam* elnevezést, a *fang* népcsoport használja.[8]

Bár az afrikai kontinens nagy részén mind a földrajzi, mind a társadalmi viszo-

7. Utószó

Az Egyetem hálózatában és távolról térítésmentesen elérhető tudományos adatbázisok című tananyag úgy lett összeállítva, hogy a rendelkezésre álló adatbázisok belső működésének részletes ismertetése mellett kitérjen a kevésbé ismert, praktikus opciókra, az illusztrációk pedig segítenek az oldalakon belüli könnyebb navigálásban. Nem titkolt célja, hogy bátorítsa a hallgatót az EISZ nyújtotta összes lehetőség leghatékonyabb kiaknázására, a minőségi kutatómunka ugyanis ezek használatával kezdődik. Az elméleti tananyagot egy elektronikus tananyag egészíti ki, amivel a hallgatók elmélyíthetik és ellenőrizhetik tudásukat. Reméljük, hogy ezek hatására minél többen használják majd az EISZ szolgáltatásait könyvtárainkban.

8. Felhasznált források

- http://eisz.mtak.hu/index.php/hu/
- http://compass.konyvtar.mta.hu/
- Tamássyné Kollega-Tarsoly Zsuzsa: Könyvtárhasználati alapismeretek (KVT-01), 2018
- A tananyagban tárgyalt adatbázisok ismertető oldalai
- Lengyelné Molnár Tünde: Szaktájékoztatás, 2011 https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0005_18_szaktajekoztatas_scorm_04/adatok.html
- Open Access, http://www.open-access.hu/hu
- MTA Open Access, http://openaccess.mtak.hu/index.php